26րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7033 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1909 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 15 ՍԷՖԷՐ 1327 8 Mars 1909 26me année N. 7033

«ԱՐԵՒԵԼՔ»
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ

Բաժանորդագրութեան Պայմանները
Կ. Պոլսոյ համար տարեկան 80 Ղ.
» » վեցամսեայ 45 »
Գաւառներու համար տարեկան 108 »
» » վեցամսեայ 60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան 35 Ֆր.
» » վեցամսեայ 20 »
Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

ԱՐԵՒԵԼՔ

آرەولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قرەکین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVEEK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 ՓԱՐԱ ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ 10 PARAS

ԱՂԵՏԱԼԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ա՛յսպէս ուրեմն, բազում աշխատանք, մանաւանդ բազում աղմուկ վասն ոչնչի: Ճիշդ չորս ամիսէ ի վեր անդադար խօսուեցաւ ու լսուեցաւ Քննիչ Յանձնախումբի մը մասին որ պիտի գար քննելու հայկական գաւառներու վիճակը և ահա յանկարծ կը կարդանք այսօր թերթերու մէջ թէ Բարլամէնթը աւելորդ ու բազմածախս նկատեր և հետեւապէս մերժեր է այդպիսի քննութեան մը կատարումը:

Ո՛վ անտանելի Սահմանադրութիւնդ Թուրքիոյ...

Ուրեմն այսպէս, դեռ թժռուկի ու ջուրի ձայն կը թուին, Պոլսոյ Բարլամէնթի անդամներուն համար, Հայաստանի անծայրածիր տառապանքներուն յառաջացուցած աղաղակները: Ուրեմն տակաւին այն միեւնոյն կարծիքը կը շարունակէ նոյնիսկ Բարլամէնթական շրջանակներու մէջ թէ սուտ են կամ առնուազն, չափազանցուած, Հայաստանի խորքերէն բողոք անօթութեան ու անիրաւութեան ճիչ-նկարագրութիւնները, և այսպէս, մենք բոլոր թղթակիցներս ստախօսներ ենք. Հայաստանի մէջ ցաւ չկայ, անարդարութիւն չկայ, գրաւուած կալուածներ չկան, — սո՛ւտ են մեր բաժնները, — Հայաստանի մէջ աղջկանց բռնաբարումներ չկան, զեղծարար պաշտօնեաներ չկան, այս բոլորը ուրեմն սուտ են, և մեր բոլոր փաստերը չինծու են, կեղծ են, յերիւրանքներ են, «շահեր» ունինք ա՛յդպէս ըսելու համար, սուտ է թէ Պիթլիս Մարզպեան ու Արշակը ձերբակալուեցան, սուտ է թէ Ջուլալ ձերբակալուեցաւ Տրապիզոնի մէջ, սուտ է թէ Մուրատ վտարուեցաւ Տիարպէքիրի կառավարութեան կողմէ, սուտ է թէ տուրքերու հաւաքման միջոցին տեղի կ'ունենան սրտակեղեք բռնութիւններ, սուտ է թէ մէկ կողմէն ալիւր կուտան անօթիներուն, միւս կողմէն պարտքերու գանձման պատրուակին տակ անոնց արիւնը կը քամեն ու ծծմբերէն վերջին կրակը կը մարեն...:

Այս բոլորը սուտ են և բա՛ն մը միայն ճշմարիտ է. ան ալ սա է թէ Թուրքիոյ մէջ Սահմանադրութիւն կայ:

Եւ այս ճշմարտութեան առջեւ, անվհեհլի, հոգեկապ ու հեգնական ա՛յնքան որքան բռնապետի մը ժպիտը, պէտք է խոնարհինք բոլորս:

Անթիւ հայ գիւղացիներու բողոքները ու աղերսանքները կը լեցուէին մեր սեղանին վրայ և մենք անոնցմէ էն կարեւորը Պոլիս հաղորդելով, մնացեալներու տէրերուն կը պատասխանէինք.

—Քիչ մըն ալ համբերեցէք, Քննիչ Յանձնախումբ մը պիտի գայ, մենք յոյս ունինք որ ան կը քննէ այդ ցաւը...

Մենք չորս ամիս, հինգ ամիս շարունակ այդ Քննիչ Յանձնախումբին սպասեցինք և սպասցուցինք տանջուողները, մենք այդ երանելի բալիաթիֆին յոյսովը չորս ամիս ապրեցուցինք ամբողջ գիւղական համայնքներ և քաղաքացի հասարակութիւններ, մենք ամէն օր հարիւր անգամ անձկանքով սպասեցինք անոր մեկնումի լուրին և ցանկացինք անոր գալուստը, և ահա յանկարծ «խնայասէր» ու «խղճամիտ» Բարլամէնթ մը անմիտ ժեստով մը դէմ կը կանգնի Յանձնախումբին առաքման:

Ա՛խ. նո՞ր փաստեր ալ պէտք են տակաւին, նոր տեղեկագիրնե՞ր ալ պէտք են, նո՞ր նկարագրութիւններ ու նոր հեռագիրներ, նոր զեղծումներու պատմութիւննե՞ր, նոր բռնաբարութիւններու դէպքե՞ր պէտք են տակաւին, արդեօք, որպէս զի կարենայինք համոզել Պոլսոյ Պ. Պ. «խղճամիտ»-«խնայասէր» երեսփոխաններուն թէ Հայաստանի ժողովուրդները իրենց հոգեւարքը կ'ապրին այլ եւս, և՛ բարոյապէս և՛ ֆիզիքապէս: Տակաւին պէ՞տք է համոզել այդ մարդիկը թէ քանի մը հարիւր ոսկի խնայելով անոնք ամբողջ ժողովուրդներ է որ կը սպաննեն և մէկ քանի սերունդներու աւերը կը ցամքեցնեն...:

Անոնցմէ շատերը սակայն չեն գիտեր թերեւս թէ իրենց այդ ընթացքը ինչ աւերոր ու ճնշող տպաւորութիւն կը թողու մանաւանդ գաւառի ժողովուրդներու մտքերուն վրայ: Երբ օրէ օր ամէն յոյս ի դերեւ կ'ելլէ, երբ ամէն բարի գործ մեռեալ տառ կը մնայ և երբ գեղեցիկ գաղափարները շարունակ կը մեռնին հազիւ դուրս ինկած զիրենք յղացող ուղեղներէն, երբ ամէն գանգատ ապառաժ անտարբերութեան մը վրայ կը փշրուի, երբ ամէն լաց ծիծաղ կը գտնէ իր դէմ «Սահմանադրակա՛ն» կառավարութեան ծոցին մէջ, է՛, բնականօրէն ժողովուրդը կը լքէ՛ ինքզինքը, կը մեռցնէ՛ իր յոյսը, կը փարի, զա՛րհնալ, յուսահատութեան, կը բորբոքէ՛ իր զայրոյթը, և ալ այնուհետեւ շատ չուշանար նաեւ խռովուկ անվստահութիւն մը այս «ազատ» կարգերուն հանդէպ ալ...: Եւ այն ատեն, օ՛, հետեւանքը սոսկալի կ'ըլլայ երբ ժողովուրդը վերջնապէս վերցնէ իր վստահութիւնը իր կառավարութեան վրայէն:

Այս ընթացքը, այս ճամբան աղետալի է պետութեան համար: Այս ճամբան, ո՛վ Բարլամէնթի անդամներ, ուշադրութիւն ըրէք, մի՛ փուցէք դարձեալ իրարու դէմ բարձրացնէ ժողովուրդն ու պետութիւնը:

Այստեղ Հայաստանի մէջ հիւանդ է ժողովուրդը, հիւանդ է հոգեպէս և նիւթապէս ու եթէ սխալ չէ այն ըմբռնումը թէ սահմանադրական կառավարութիւն մը պէտք է ծառայէ իր ժողովուրդին, այժմու Բարլամէնթին էն ծանր պարտաւորութիւնն է ուղարկել այս կողմերը մէկ քանի վստահելի մարդեր որոնք գան իրենց աչքերովը տեսնեն և իրենց ականջներովը լսեն թէ ինչե՛ր կը կատարուին յանուն Սահմանադրութեան:

Անդադար կը զգուշացնեմ ինքզինքս նորանոր ցաւերու պատմականը ընելէ, բայց գրիչս շարունակ կ'ուզէ նորէն պոռալ թէ ի՛նչպէս այստեղ, անհաւատալի անաստուածութիւնով մը, կ'ուզեն տակաւին բռնի թրքացնել այն հայ տասնըվեցամեայ աղջիկը որու մասին անգամ մը գրեր եմ արդէն և որ մազապուր փրկած էր իր մատղաշ մարմինը զինքը բռնաբարող Օսմանէն, այդ սահմանադրական զինուորին ձեռքէն:

Շէրիին օրէնքը, դատրին ֆէթվան, այսինչ գիրքը, այնինչ թուղթը, բոլոր յիմարական անիրաւութիւնները ձեռք ձեռքի տուած կազմեր են շղթայ մը եղերական և անոր մէջ կ'ուզեն անպատճառ խեղդել, խլամացնել Մարիամը, Օսմանին տալ զայն նորէն, երբ մանկամարդ հայուհին չուզեր այդ բանը, կը պոռայ կը ճչայ, կը բարկանայ, նոյն իսկ Օսմանին կը սպառնայ բզկտել զինքը, եթէ անգամ մըն ալ մօտենայ իրեն:

Անդին Արտովայի հայ գիւղացիներուն ազգապատկան հողերը, երկու երեք տարիէ ի վեր գրաւուած չերքեզներու կողմէ, բազուկի ուժով, տակաւին չեն վերադարձուիր հայուն, հակառակ հազարումէկ «օրինական ճամբով» կատարուած դիմումներու, հակառակ նոյն իսկ դատաստանական բողոքներու:

Տակաւին ըսե՛մ, դեռ շա՛տ կայ. Գոչ-Հիսար (Հաֆիկ) գաւառակին Հայերէն տուրքի գանձման առիթով օրական 7-8 մարդ կը ձերբակալեն ըստ ներքին գործոց նախարարութեան հրահանգին, Զաբայի մէջ դեռ շաբաթ մը առաջ եղկելի թուրք մը կոտորած առաջացնելու նպատակով փողոցի շուներէն մէկը կանաչի կը ներկէ, գլուխն ալ կը դնէ կանաչ փաթթոց մը և կը թողու շուկան, միւս կողմէ իր արբանեակներուն միջոցաւ տարածայնելով թէ Հայերը ըրած են այդ խաղքութիւնը՝ իսլամական կրօնքը ծաղրելու անարգելու համար. բարեբաղդօրէն այդ շան շուկային մէջ երեւալէն հազիւ կէս ժամ յետոյ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը տեղի կ'ունենայ որ կոտորածի ցանկութիւնը կը փարատէ թուրքերուն մէջ. գաւառքրութիւնը սարքող եղկելի թուրքին քոյրը, տեղեակ եղբօրը ըրածին, և երկրաշարժը ընդունելով իբր աստուածային պատիժ մը անոր դէմ, իրողութիւնը կը պատմէ, Թուրքերը կ'իմանան խնդիրը, չարագործին ոճրամիտ նպատակը կը յայտնուի, ամէնքը կը հանդարտին և սակայն ժառը կը մընայ անպատիժ:

Բայց ա՛լ, չեմ ըսեր, թէեւ տակաւին շա՛տ կայ, միայն ի՛մ տեսածներէս, ի՛մ լսածներէս, ի՛մ շրջանիս մէջ պատահածներէն:

Մենք կ'ըսենք կոր. —Հայաստանի մէջ տակաւին ոչինչ չկայ որ Սահմանադրութեան գոյութիւնը զգալի ընէ. ընդհակառակը ամէն մէկ դէպք, ամէն մէկ երեւոյթ կը յիշեցնէ անցեալի զզուելի վարչութիւնը, փտաւոր պերճախօսութիւնով մը:

Արեւելեան Թուրքիոյ այս դժբաղդ նահանգները որոնք դարերէ ի վեր արիւնաշ արտասուքով առատօրէն ոռոգուեցան շնորհիւ Լէնկթիմուրէն մինչեւ մեր օրերը եկող անցնող չարան չարսոն մարդակերներու հատու եաթաղաններուն, հիմա ալ տակաւին սա՛ «ազատութեան» արեւին տակ ուրեմն պիտի շարունակեն քայքայուիլ «կառավարող»ներու անհոգութեան պատուհասովը:

Բայց ես ըսի. հէնց այդ «կառավարող»ներո՛ւն համար աղետալի է այս ընթացքը: Թո՛ղ հասկնան:

ԹԱՐՍԵՂ ՇԱՀՊԱԶ

Սեբաստիա

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ
ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԸԵԱՆ ԵՒ ՔԵԱՄԻԼ ՓԱՇԱ

Առաջին ակնարկով զարմանալի պիտի թուի թէ այս երեք անունները ի՛նչ առնչութիւն ունին իրարու հետ որ այսպէս քով քովի կուգան միեւնոյն խորագրի մէջ: Բայց քիչ մը համբերեցէք և պիտի տեսնէք թէ ի՛նչպէս:

Միացեալ Ընկերութեան կործանումը սկսաւ իրապէս այն ատեն, երբ որ Հայաստանի վարժարանաց ընդհ. տեսուչը, յաւէտ ողբացեալ Մկրտիչ Սարըեան և իր օգնականը 1886ին ձերբակալուեցան և բանտարկուեցան այն կասկածով թէ կրթական գործունէութեան պատրուակին տակ քաղաքական յեղափոխութիւն կը պատրաստեն: Թէպէտ ո՛չ մէկին և ոչ միւսին վրայ այդ կասկածը հաստատող որ և է բան չկրցան գտնել, բայց և այնպէս մին աքսորեցին նախ Զանղըը և ապա Աֆրիկեան Տրիպոլիս, իսկ միւսը պիտի քշէին Նէճմէն, վերջը փոխեցին Պաղեստին:

Բայց այժմ այս ձերբակալութիւններուն մանրամասն պատմութիւնը չէ որ պիտի ընենք, որ շատ երկար պիտի ըլլար, այլ դէպքերու այնպիսի համառօտ պատկեր մը գծել կ'ուզենք, որ շուտով տեսնուի թէ ի՛նչ յարաբերութիւններ ունին իրարու հետ Միացեալ Ընկերութիւնք, Մկրտիչ Սարըեան և Քեամիլ փաշան: Եւ սա ալ չմոռցուի թէ այս վերջնոյն վարչապետ եղած ատեն չէ որ կը գրեմ ասանք, և եթէ այսքան ուշացայ գրելու, պատճառը ան էր որ չէի ուզեր անոր վարչապետութեան օրովը գրել ինչ որ պիտի գրեմ:

Դժբախտ Սարըեան չուրջ տասը տարի մնաց աքսորավայրին մէջ ի Տրիպոլիս և 1895ի ընդհանուր ներումէն օգտուելով՝ երկու տարի վերջ Իզմիր եկաւ, Կ. Պոլիս դառնալու համար: Բայց որովհետեւ հայկական մեծ ջարդերէն եաքը արգիլուած էր գաւառացւոց մայրաքաղաքս գալ, — և ողբացեալն Սարըեան Կ. Պոլսեցի չէր այլ Տրապիզոնցի — չհամարձակեցաւ մեկնիլ Իզմիրէն, այլ տեղւոյն երկաթուղային ընկերութիւններէն մէկին մէջ պաշտօն ստանձնեց, շնորհիւ իր քաջ ֆրանսագիտութեան և թրքերէնի հմտութեանը:

Սակայն Իզմիրցիք միահամուռ բաղձանքով ստիպելով հանեցին զինքը այդ պաշտօնէն և Ս. Մեսրոպեան ու Ս. Հռիփսիմեան երկսեռ վարժարանաց տեսուչ կարգեցին: Եւ ահա ասկէ եաքն է որ կը սկսի իր դժբախտութիւնը ու Քեամիլ փաշայի հայրական և մարդասիրական ազնուութիւնը այնպիսի ժամանակ մը ուր բռնապետութիւնը յաւէտ քան երբեք սաստիկ էր:

Միացեալ Ընկերութեանց 40 վարժարանաց երբեմնի ընդհ. տեսուչը միայն իր երկու վարժարաններուն տնօրէն տեսնելու բաղդն ունենալով Իզմիրցին, բառ չէր գտներ ինքզինքը շնորհաւորելու և իր ուրախութիւնը արտայայտելու, այնչափ որ գոհ էր վարժարանաց անոր շնորհիւ ստացած բարեկարգ վիճակէն և բարւոք ուղղութենէն:

Սակայն դժբաղդաբար մասնաւոր շահախնդիրներ կային որ գոհ չէին Մ. Սարըեանի ձգած համակրալից տպաւորութենէն ու վայելած ժողովրդականութենէն և գիտնալով թէ երբեք հնարաւոր չէ զանիկա ձգել պաշտօնէն, որուն աչք ունեցողներ կային անշուշտ, կը դիմեն բռնակալութեան շրջանին յատուկ աղէտամերձային միջոցներու: Եւ ահա օրին մէկը —տեսչութեան կոչուելէն իբր $1^1/_2$ տարի վերջ — Մ. Սարըեան կը կոչուի տեղւոյն կուսակալէն, Քեամիլ փաշայէն, որ առանձին իր սենեակին մէջ կը ներկայացնէ իրեն ներքին գործոց նախարարէն ընդունած մէկ խիստ նամակը, որով կը հրամայուէր իրեն ուշադրութիւն դարձնել Հայոց վարժարանաց տեսչին վրայ, որու մասին Իզմիրէն կարգ մը սատրց մուխպիրները տեղեկութիւն տուած էին ներքին գործոց նախարարութեան թէ «աքսորէ վերադառնալուն պէս սկսած է նորէն յեղափոխական կուսակցութեանց հետ յարաբերութեան մտնել և իբրեւ վարժարանաց տեսուչ ալ յեղափոխական բրոփականտ ընել»:

Քեամիլ փաշան այս նամակը կարդացնելէ եաք կ'ըսէ Սարըեանի. «Տարակոյս չունիմ թէ պարզ թշնամութիւն է որ մուխպիրը սատրց ստորագրող Հայերը կը տածեն քու դէմ, թերեւս քու պաշտօնիդ աչք ունենալով կամ որ և է պատճառով քեզի նախանձելով: Ուստի կարեւորութիւն չեմ տար և պէտք եղածը կը պատասխանեմ ներքին գործոց նախարարութեան. միայն թէ գիտցիր որ այսպիսի դաւադրութիւն մը լարուած է քու դէմ՝ անշուշտ ձերիններէ»:

Բաց ի Քեամիլ փաշայէն ուրիշ ո՞ր կուսակալը կամ նախարարը այսքան ազնուաբար պիտի վարուէր տասը տարի աքսորէ դեռ նոր վերադարձող Հայու մը հանդէպ, և չէր փութար եթէ ոչ բանտարկել, խոշտանգել, գէթ աքսորել զինքը իր քաղքէն:

Դիւրին է երեւակայել խեղճ Սարըեանին կայծակնահար խորտակումը այս զարհուրելի յայտնութեանը դէմ, բայց իր ընդոծին վեհութիւնը պահելով կ'ըսէ. «Եթէ ձեր վսեմութիւնը կը հաւատայ այս ամբաստանութեան, թող պէտք եղածն ընէ իմ մասիս»: —«Եթէ հաւատայի, կը պատասխանէ իրապէս fեամիլ հոգի ունեցող Քեամիլ փաշան, քեզ կոչել չէի կանչեր, նամակը քեզի չէի կարդացներ, այլ անմիջապէս կ'ընէի ինչ որ պիտի ըներ ուրիշ որ կուսակալը որ իմ տեղս ըլլար»: Անհուն երախտագիտութիւն և շնորհակալութիւն յայտնելով կը մեկնի քովէն հէք Սարըեան, խորապէս խոցուած որ Իզմիրի մէջ կան եղեր այդ աստիճան անխիղճ Հայեր այդպիսի զրպարտիչ ժուռնալներ տալու կարող:

Կ'անցնի երկու ամիս, և օր մը դարձեալ կը կանչուի բարեհոգի փաշայէն, որ կը ցուցնէ իրեն ներքին գործոց նախարարութենէն ստացած երկրորդ գրութիւն մը, որուն մէջ ծանր դիտողութիւններ կան իրեն դէմ թէ ինչո՞ւ չէ գործադրած առջի նամակով տրուած հրահանգը. զի Իզմիրէն երկրորդ ժուռնալ մը գացեր էր Կ. Պոլիս և գանգատած թէ առջի ժուռնալը արդիւնք մը չէր ունեցեր:

Հայրագորով զգացմամբ կը յայտնէ այս անգամ Քեամիլ փաշան թէ «Թշնամիներդ շատ յամառ ըլլալով կը վախնամ թէ պատճառ ըլլան քու գլխուդ աւելի մեծ դժբաղդութիւն բերելու, զի կ'երեւի թէ պիտի շարունակեն իրենց մատնչական ժուռնալները, մինչեւ որ քեզի վնասեն, ուստի առանց ձայն ձուն հանելու ինքնաբերաբար հրաժարական տուր տեսչական պաշտօնէդ և հեռացիր դպրոցական շրջանը լրանալուն, որուն դեռ երեք ամիս կար: Այս երեք ամիսը շարունակէ տակաւին, որ ամէն մարդ համոզուի թէ հրաժարականդ արտաքին պատճառի արդիւնք չէ:»

Ուրիշ կերպ ընել կարելի չէր, երեք ամիս վերջ Սարըեան կուտար իր հրաժարականը, որ կ'ընդունուէր ափսոսութեամբ, զի ոչ ոք կար Իզմիր որ չգիտնար բուն պատճառը: Իսկ ոչ ոք աւելի ցաւ զգացած էր եղած անիրաւութեանը վրայ քան նոյն ինքն Քեամիլ փաշան, որ կանչելով տեղւոյն երեւելիները՝ յանձնարարած էր գործ մը տալ իրեն:

Բայց դժբախտաբար ամէնքն ալ վախնալով թէ իրենց հետ կասկածելի դառնալով զուցէ վնասուին, եթէ իրենց գործին մէջը առնեն, զգուշացան: Զգուշացաւ մինչեւ անգամ Իզմիրի բէժին իրեն գործ մը տալու, թէեւ նոյն իսկ Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանի միջնորդութեամբ կեդրոնական բէժիին տնօրէն Պ. Ֆարնէթին զինքը յանձնարարեց գրաւորապէս: Ուստի դժբաղդ Սարըեան նիւթական անտանելի նեղութեան ենթարկուելով և միւս կողմէ կնոջ և չորս զաւկի տէր ու անոնց միակ նեցուկը ըլլալով՝ սրտին ցաւէն ու մտահոգութենէն կաթուածահար եղաւ և մեռաւ Իզմիրի Հիւանդանոցին մէջ 1901ին յունուարի սկիզբը:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները ինքը անձամբ օր օրին ինծի գրած է, որ պատիւ ունեցած էի իրեն օգնականը ըլլալու երբ ընդհանուր տեսուչ էր Միացեալ Ընկերութեան Հայաստանի վարժարանաց: Վերջին նամակը հիւանդանոցէն գրած էր, դեռ չմեռած և մահուան գոյժէն երեք օր վերջը ձեռքս հասաւ: Կարծեցի թէ մահը սուտ էր Խարբերդի Թլկատինցիի մահուան պէս, բայց փոստայի յետաձգում մը եղած էր և դժբախտաբար վերջին յոյսս ի դերեւ ելաւ:

Իզմիրցիները Սամուէլեանի նման յուղարկաւորութիւն մը ըրին իրեն, բայց գերեզմանին տապանաքարը պանդուխտ Մշեցիները կանգնեցին:

Վերջացնելէ առաջ այս տխուր պատմութիւնը, նորէն կը հարցնեմ. բաց ի Քեամիլ փաշայէն ուրիշ ո՞ր կուսակալը այսքան կարեկցութեամբ և քաղցրութեամբ պիտի վարուէր Միացեալ Ընկերութեանց Նախկին ընդհանուր տեսչին հետ, որուն անձը պարզապէս զոհ եղած էր բռնակալութեան անիրաւ հալածանքներուն, որոնց մէջ կարեւոր բաժին մըն ալ հայ մատնիչները ունեցան դժբախտաբար:

ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

I.

Գաղափարների էվօլիւցիայի պատմութեան մէջ նշանաւոր է այն երեւոյթը, որ ոչ մի գաղափար՝ լինի նա կրօնական, բարոյական, փիլիսոփայական, չէ կարողացել մարմնանալ մարդկութեան կեանքի մէջ, յաղթանակ տանել առանց դժուարութիւնների, առանց յարատեւ տոկուն աշխատանքի...: Մարդկային ազգի ամբողջ պատմութիւնը մի ահաւոր և փառաւոր տրագեդիա է. Ճշմարտութիւնը, լոյսը, մտքի ոյժը ձգտում են իշխել կեանքի վրայ, ստութիւնը, խաւարը ֆիզիքական կոպիտ ոյժը արգելք են լինում: Համաշխարհային հռչակ վայելող տրագեդիաների Շիլլերի, Շէքսպիրի և Կէօթէի ստեղծագործութեանց մէջ այդ կռուի մի մի կողմն են ներկայացրած:

Չարի և բարու կռիւը, օ՛, այդ սկըսուած է ամենահին ժամանակներից: Դարեր են անցել, կռիւը շարունակւում է, և դեռ երկար, պիտի շարունակուի...: Սակայն ամէն մի ընդհարում, չարի ու բարու մէջ վերջացել է մտքի ճշմարտութեան յաղթանակով:

II.

Ճշմարիտ է, եղել են ժամանակներ, երբ բարոյական ոյժը, ճշմարտութիւնը պարտութիւն է կրել, յաղթուել, բայց մի՞թէ գաղափարը կարող է գերեզմանի մէջ թաղուած մնալ... Գողգոթայի խաչը, զոր փարիսեցիները, դպիրները կանգնեցրին իբրեւ նշան իրանց յաղթութեան, նրանց պարտութեան և քրիստոնէական գաղափարի յաղթանակի արձանը դարձաւ...: Գաղափարը, մտքի ոյժը, բարոյական ոյժը ամենից վեր է, ամենայաղթ և ամենազօր է...:

III.

Խարոյկի մէջ Հուսն այրուեցաւ: Բայց ինչպէս այրուեցաւ: Ինկվիզիցիայի կարճատես աչքը չտեսաւ... Նա մոխիր դարձաւ, բայց սերմերը աճեցան, զարգացան, բեղմնաւորուեցին: Հանդէս եկան բազմաթիւ Հուսներ...: Քանի կայ ձգտումն դէպի յաւիտենական բարին, դէպի բացարձակ ճշմարտութիւնը, կը շարունակուի և կռիւը:

IV.

Ո՛վ որ քաշւում է այդ կռուից, և ձեռները խաղում, նա ակամայ նպաստում է չարութեանը. Նա ինքը դիմադրում է սրբազան գաղափարի իրագործուելուն: Այդ հանգամանքը հէնց իր մէջ էլ պարունակում է խրախոյս այս կամ այն գաղափարի քարոզողների համար: Բաւական չէ միայն, որ մի որ և է գաղափար-իդէա գոյութիւն ունենայ կամ յայտնուի, այլ պէտք է շարունակ, անընդհատ աշխատել, առանց ընկճուելու, պէտք է աշխատել որ հասարակական կեանքի պայմանները այդ գաղափարի, այդ իդէայի պահանջների համապատասխան լինեն:

V

Նուազ դէպի ազնիւ գործունէութեան

«ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԳԱՂՏՆԻՔ
ՌՈՒՍ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՒԱՏԱՐՄՆԱԿԱՆ ՕՁԻՐՆԵՐ

Բայց կամայականութիւնը ռուսական վարչութեան մէջ համատարած ըլլալուն, կը պատահի որ հանրային ապահովութեան վրայ հսկող ոստիկանութիւնը զբաղի այնպիսի գործերով, որոնք իրմէ կախում չունին երբեք. մնաց որ՝ քաղաքական որսի հետապնդումը ամէն կարգի ոստիկաններու կողմէ կը կատարուի, և ամէնքն ալ կը ջանան իրարու ձեռքէ խլել որսաբաժինը:

Մտիկ ըրէ՛ք սա պատմութիւնը.

1905 դեկտ. 16ին, պահակագունդ մը փողոցին մէջ ձերբակալեց երկու պատանի, Բրոյնպայսէր և Սքուրժա, երկուքն ալ տասնըվեց տարեկան: Պահականոց տարուելով խուզարկութեան ենթարկուեցան: Մէկուն վրայէն գտնուեցաւ յայտարարութիւն մը, անարխիստ-քոմինիսթներու կողմէ ստորագրուած:

Ոստիկանական քոմիսէր Ուէք ու իր օգնականը Քոնսթանթինոֆ, որոնք իրենց վայրագութեամբ հռչակ հանած էին, սկսան ռէժիմայի (կակուղ քաւչուէ տեսակ մը գաւազան զոր ռուս ոստիկանները կը գործածեն ընդհանրապէս) հարուածներով ծեծել ձերբակալուածները:

Ուրիշ չարչարանքներու ենթարկուելէ յետոյ՝ հեգ պատանիները մատնանիշ ըրին յարկաբաժին մը, զոր կ'ենթադրէին իբր խմբատեղի անարխիստ-քոմինիսթներու: Ձեռք բերուած արդիւնքներէն գոհ, քոմիսէր Ուէք իսկոյն հեռաձայնեց Վարշաւայի ոստիկանապետին թէ անարխիստներ ձերբակալած էր, որոնք հարցաքննութեան մէջ նեղը դրուելով, կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդած էին:

Ոստիկանապետը պատասխանեց թէ պէտք էր ա՛լ աւելի ճնշել, գիտցածնին խոստովանցնելու համար:

Ու չարչարանքը սկսաւ աւելի սաստկօրէն, այսինքն նորէն մտրակով ծեծ քաշեցին բանտարկեալներուն, բան մը որուն passer à tabac կ'ըսեն Ֆրանսայի մէջ: Անոնց մարմինները ենթարկուեցան ճըռչումներու և գարշելի տանջանքներու: Այս միջոցաւ քանի մը տեղեկութիւններ ալ խլեցին:

Սքուրժայի և Բրոյնպայսէրի կողմէ ցոյց տրուած տեղը թիթեղէ քանի մը տուփեր գտան, որոնք ըստ երեւոյթին «ռումբեր» չլինելու կը ծառայէին. պէտք է ըսել որ տինամիթ ալ գտան հոն:

Վեց պատանիներ եւս ձերբակալուեցան, ամէնքն ալ տասնըվեցէն տասնըութը տարու: Ութը անիշխանականներ բանտ տարուեցան, որոնք Վարշաւայի քաղաքապետարանի շէնքերուն մաս կը կազմէին: Հոն, վերի յարկին մէջ, մթին խուց մը կը գտնուի, ուր լուսամուտէ մը միայն լոյսը ներս կը թափանցէ: Այդ խուցը բոլորովին կղզիացած է և այնպէս մը շինուած որ իր պատերուն մէջէն ո և է աղմուկ դուրս չելլեր: Ամէնէն քստմնելի զնդանն է զոր կեանքիս մէջ տեսած ըլլամ երբեք. Պետրոս-Պօղոս բերդին խուցերը ճշմարիտ սալօններ են անոր հետ բաղդատմամբ:

ՏԱՆՋԱՐԱՆ

Տանջանքի սենեակն էր աս: Հոն կատարուեցաւ ութը անիշխանականներուն հարցաքննութիւնը: Այս կարգի հարցաքննութիւնները կը յանձնուէին մասնագէտ ոստիկաններու, որոնց պետն է Կրին: Ֆրանսական ոստիկանութեան մէկ ասացուածը գործածելով՝ խոստովանօթներու թագաւորն է ան:

Կրինի հրամանին տակ գտնուող ոստիկաններէն իւրաքանչիւրը իր մասնագիտութիւնն ունի. մէկը մազ քաշելու արուեստին մէջ ճարտար է, ուրիշ մը՝ կողերը ջախջախելու խիստ ցաւագին եղանակով մը, երրորդ մը՝ թեւերը խախտելու, և այս կարգի ուրիշ չարչարանքներու...

Օճրագատ ոստիկանութեան պաշտօնեաներուն յանձնուեցան բոլոր այդ երիտասարդները, հակառակ անոր որ քաղաքական յանցանք մը գործած ըլլային:

Կրին ու իր պաշտօնեաները քանի մը հոգիի անուններ ալ առին անոնց բերնէն: Երկու նորատի աղջիկներ ձերբակալուեցան իսկոյն, Ռօթքօբ և Ֆլամթօս անուն, Շայեր կոչուած երիտասարդ մը, ինչպէս նաեւ լիսէի աշակերտ մը՝ Սէլիօ անուն, ընդամէնը տասներկու հոգի:

Ամբաստանեալները մէկիկ մէկիկ առաջնորդուեցան տանջանքի սենեակը: Կրին հարցաքննիչ դատաւորի դեր կատարելով կը վարէր հարցաքննութիւնը: Ամբաստանեալը կը շրջապատուէր ոստիկաններով, որոնք նշանի մը կը սպասէին, խեղճին վրայ յարձակելու համար: Կրին չէր համոզուեր սա տեսակ ձգձգողական պատասխաններով.

—Չեմ գիտեր...

Կամ.

—Չեմ ճանչնար...

Եւ կամ.

—Ի՛նչ գիտնամ:

Զոհերուն կրած սոսկալի չարչարանքներուն նկարագրութիւնը սարսուռ պիտի պատճառէ ընթերցողին, և սակայն պէտք է նկարագրել...:

Այդ դահիճ մարդիկը իրենց մատներուն չուրջը կը փաթթէին մազի փունջեր, և հարցաքննութեան ընթացքին համեմատ, արիւնոտ տրցակներ կը բրդէին յամրաբար: Ենթակային թեւերէն ու սրունքներէն բռնելով կը ճօճէին, և այսպէս ձեռք բերուած բովանդակ թափով կը զարնէին պատերուն: Եւ կամ թէ մասնաւոր մարձումի մը կ'ենթարկէին, իրենց մատները խորապէս մխրճելով ամբաստանեալներու կողերուն մէջ և ցաւագնօրէն խաղցնելով զանոնք: Ա՛լ խօսքը չեմ ըներ տրուած բռունցքներուն և կիցերուն: Թէեւ նողկալի, բայց պէտք է յիշատակեմ սա մանրամասնութիւնն ալ. այդ անօրակելի հաւատաքննիչները Օր. Ռօթքօբի մարմնոյն վրայ այնպիսի մազեր փաթթեցին, որոնք ո՛չ միայն իր զգայականութիւնը վիրաւորեցին, այլ և իր ամօթխածութիւնը:

Նմանօրինակ տանջանքներէ ընկճուած, խեղճ ամբաստանեալները ուզուած խոստովանութիւնները ըրին, և նոյն իսկ անհիմն խոստովանութիւններ:

Այդ վկայութիւններէն ոմանք իրարու չէին համապատասխաներ: Կրին, որ կ'ուզէր իր գլուխ-գործոցը ընել այդ խնդիրը, դէմ առ դէմ կը բերէր իրար հակասող ամբաստանեալները, և յայտնութիւնները միօրինակ դարձնելու համար, զանոնք չարչարել կուտար իրարու ներկայութեան:

Երբ Օքրանայի կողմէ բանտ գացի, այդ գործին քննութիւնը կատարելու համար, Կրին չուզեց որ բանտարկեալներուն քով երթամ:

Գիտէի թէ Կրին չարչարանքներու ենթարկած էր զանոնք. ուստի Մէյէր ոստիկանապետին մօտ գացի, խնդիրը իմաց տալու համար: Ոստիկանապետը հանդարտօրէն պատասխանեց.

—Իւար մի՛ անցնիք բնաւ. ճրացանի պիտի բռնենք զանոնք, եւ ո՛չ ոք բան մը պիտի չիմանայ:

ՍՈՍԿԱԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ասով հանդերձ յաջողեցայ ամբաստանեալները տեսնել, այսինքն հեգ տանջուածները:

Ահռելի վիճակի մը մէջ կը գտնուէին: Ծմլուած միսերու կոյտ մը կը ներկայացնէին անոնք: Սքուրժաի մէկ աչքը ճեղքուած էր. ամէնուն ալ կենսական գործարաններէն ոմանք վիրաւորուած էին:

Հակիրճ հարցաքննութենէ մը յետոյ հասկցայ թէ ամբաստանեալներէն ոմանք «Ինթէրնասիօնալ» կոչուած անիշխանական խմբակի մը կը պատկանէին:

(Շարունակելի)

յաղթական արդիւնքը, հաւատ դէպի գաղափարականը, այդ հաւատը պէտք է համակի գաղափարի անխոնջ աշխատաւորներին տանելու ամէն տեսակ զրկանքներ, նեղութիւններ, յարձակումներ և այլն...

Կեանքը կռիւ և մաքառում է։

ՊՈՂ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ. ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԷՃԻՊ ՄԵԼՀԱՄԷԻ
ԵՂԵՌՆԱԴԱՏ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Շաբաթ օրը եղեռնադատ ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ երկրորդ դատավարութիւնը Նէճիպ Մելհամէի։ Առաւօտուն ժամը 9ին ամբաստանեալը բանտին կառքովը և ոստիկաններուն հսկողութեամբ դատարան տարուեցաւ։ Բազմաթիւ զինուորներ, տեղակալի մը հրամանատարութեամբ, դատարանին առջեւ կը սպասէին բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Ժամը 4ին արդէն դատարանին առջեւ այնքան բազմութիւն հաւաքուած էր որ անցուդարձը անկարելի կ'ըլլար։ Կէս ժամ ետքը բացուեցաւ դատարանին ունկնդիրներու յատուկ սրահը և որոշուեցաւ այդ տեղին պարունակածին չափ մարդ ներս առնել, բայց կարելի չեղաւ, վասն զի բազմութիւնը ներս խուժեց։ Ոստիկանդներ՝ դուռները փակուեցան և ժողովրդեան տասնէն մէկը դուրսը մնաց։ Պասուրճը Ակեան փաշա, որ անցեալ նիստին Նէճիպ Մելհամէի ի նպաստ վկայութիւն տուած էր, նորէն յայտարարութիւններ ընել ուզեց, բայց մերժուեցաւ։ Պոմպայի պայթման հետեւանքով մեռած անձերու ընտանիքները և վիրաւորեալները, որոնք նոյն դէպքին պատճառ եղողներուն դէմ դատ բացած էին, երեսուն հոգի ըլլալով, կարելի չէր ամէնքն ալ դատասրահ ընդունիլ, վասն զի տեղ չկար, որով ութ հոգի միայն ընդունուիլ ուզուեցաւ, սակայն ամէնքը միջէն սկսան պոռալ. հետեւաբար ամէնքն ալ դատասրահ մտան։ Ասոնց մէջ գտնուող կիներ ու տղաք կ'արտասուէին. իսկ այրերը «Կործանեցանք. արդարութիւն կ'ուզենք» կ'աղաղակէին։ Դուրսը մնացողներուն մէջ ալ աղմուկ մը կար. բարձրաձայն վիճաբանութիւններ կը կատարուէին։ Մարդ մը արաբական արտասանութիւնով «Կեցցէ՛ Նէճիպ փաշա. ազատութեան ու ազգին ծառայութիւն մատոյց» գոչեց։ Ուրիշներ ալ ձայնակցեցան։ Ժամը $5\frac{1}{2}$ էր. անհամբերութեան ձայներ կը լսուէին. դատաւորները չէին ժամներ. օդը տաք էր և բազմութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար, անտանելի վիճակ մը առաջ բերելով։ Նախագահը ու անդամները կը սպասէին ընդհանուր դատախազին ու անոր օգնականին, որոնք դատական նախարարին յուղարկաւորութեանը գացած էին։ Վերջապէս ժամը 6ին հասաւ ընդհանուր դատախազի օգնական Սէմին պէյ և նախագահն ու անդամներն ալ իրենց տեղերը բազմեցան։ Նախագահ Հիլմի պէյ այդ դատէն քաշուած ըլլալով, անոր կը փոխանորդէր անդամներէն Նիյմէթուլլահ էֆ. իսկ անդամներն էին Բէհիճ պէյ, Թագւոր էֆ., Ալի Հայտար պէյ ու Ահմէտ էֆ.։ Նախագահը յայտարարել ետքը թէ դատին ուշ սկսելուն պատճառը՝ պաշտօնեաներէն ոմանց դատական նախարարին յուղարկաւորութեանը գացած ըլլալն է, ատեանը բացաւ։ Դատարանին անդամներուն մէջ փոփոխութիւն կատարուած ըլլալով, Նախորդ նիստին ատենագրութիւնը կարդացուեցաւ. քառորդ ժամ վայրկեան տեւեց։ Նախագահը ձեռնարկեց անձնական դատախազներու յայտարարութեանց ունկնդրութեանը։ Ատոնցմէ Պիթլիսցի Պօղոս Քէչէճեան ըսաւ թէ ամբաստանեալը զինքը բանտարկած ու գաւազանով ծեծած էր, որով իր ընտանիքով կրած վնասներուն հատուցումը կը պահանջէր։ Նէճիպ Մելհամէի փաստաբաններէն Խրիսանթոս էֆ. ըսաւ թէ Պօղոսի այդ խօսքերուն և հարցաքննութեան պահուն ըրած յայտարարութեանց մէջ հակասութիւն կայ։ Պօղոսի այդ յայտարարութիւնները կարդացուելով տեսնուեցաւ թէ ըսած է որ պոմպայի խնդրոյն առթիւ տասնըհինգ օր բանտարկուեր և թէ ատոր պատճառը Նէճիպ Մելհամէ եղեր է։ Ապա լսուեցաւ Պայալ Հաուզի ամերիկեան Ընկերութեան դրամատան Եղիա Գասպէճեան, որ յայտարարեց.

«Նէճիպ Մելհամէ կէս գիշերին տասնըհինգ հոգի զրկեց տունս խուզարկել ու զիս ձերբակալել տալով Եըլտըզի մէջ իր գտնուած տեղը տանիլ տուաւ։ Հոն սենեակի մը մէջ տախտակամածին վրայ գտնուած արեան բիծերը ցոյց տուաւ և ըսաւ.— «Այս արիւնները կը տեսնե՞ս, Մանուկին արիւններն են. քու արիւնդ ալ պիտի հոսեցնեմ։» Ատոր վրայ սկսաւ զիս ծեծել։ Բաճկոնակս հանել և թեւերս կապել տալով հրամայեց պաշտօնեաներուն, որոնք անխնայ սկսան զիս գանակոծել։ Ծեծին սաստկութենէն մարեցայ, երբ սթափեցայ, տեսայ թէ երկու հոգի թեւերս մտած էին։ Նորէն Նէճիպ Մելհամէ ըսաւ.— «Ընկերներուդ գաղտնիքը պիտի յայտնե՞ս թէ ոչ։» Խօսելու անկարող ըլլալով, չկրցայ պատասխանել։ Նէճիպ Մելհամէ կատղեցաւ և դարձեալ սկսաւ ծեծել. ձեռքերս ուռեցան. մատներս ճմլուեցան. ամբողջ մարմինս սեւցաւ. Նորէն մարեցայ։ Երբ սթափեցայ Նէճիպ Մելհամէ դէմս կեցած էր և սպառնալիքով ըսաւ.— «Խելքդ գլուխդ եկա՞ւ, պիտի խօսի՞ս»։ Խօսելու կարողութիւն չունենալով, գլխի շարժումով մը ժխտողական պատասխան տուի։ Նէճիպ Մելհամէ կատղած ըսաւ.— «Քեզ խօսիլ տալու ձեւը գիտեմ. ատոր ընտանիքը բերէք. ան ալ ծեծեմ որ տեսնէ. այն ատեն տես ի՛նչպէս պիտի խօսիս։» Նէճիպի հրամանով զիս վար իջեցուցին։ Հոն տեսայ որ Նէճմէտտին պէյ Մանուկի ոտքերը դաղելով կը լուար և բամպակներով կը փաթթէր։ Տասներկու օր ետքը նորէն Նէճիպ Մելհամէի քով զիս տարին. կինս ալ հոն էր. խեղճ կինը վախցաւ և սկսաւ պոռալ։ Նէճիպի նպատակն էր ցոյց տալ թէ կինս ալ կը տանջէ, որպէս զի գիտցածներս ըսեմ։ Այդ անգամուն ալ բան մը չըսի. դարձեալ զիս վար տարին։ Երեք օր ետքը երբ այլ եւս խօսելու կարող վիճակի մէջ էի, նորէն Նէճիպի առջեւ տարին զիս։ Ներկայ էր նաեւ գոմիսէր Հասան պէյ։ Նէճիպ Մելհամէ այս անգամ քաղցրութեամբ խօսելով ըսաւ.— «Պատուոյս վրայ, Սուլթան Համիտին գլխուն վրայ կ'երդնում որ եթէ գաղտնիքը հաղորդես, երկու հարիւր ոսկի կուտամ քեզի և մեծ գործի մը կը դնեմ»։ Պատասխանեցի թէ միլիոնաւոր ոսկի ալ եթէ տայ չեմ կրնար բան մը ըսել, վասն զի բան մը չեմ գիտեր. ո՛վ պէտք է զրպարտեմ, որո՛ւն արիւնը պէտք է մտնեմ։ Նէճիպ զայրացաւ և սկսաւ նորէն ծեծել, ըսելով.— «Հին ատեն Հռոմի կայսրներէն Ներոն ինչպէս որ ժողովուրդը կը չարչարէր, ես ալ այնպէս պիտի ընեմ. քու մահդ ձեռքս է»։ Համբերութիւնս սպառելով ըսի.— «Իմ մահս Աստուծոյ ձեռքն է. ի՛նչ որ կրնաս ըրէ»։ Նէճիպ չարունակեց ծեծը և յետոյ զիս Ոստիկանութեան Դրան բանտը ղրկել տուաւ՝ յարաբերութենէ զրկուած վիճակի մէջ մնալու համար։ Երեսս ու աչքերս ուռեցած ըլլալով, Տօքթ. Ճօրճի պէյ զիս քննեց և կեդրոնական բանտին հիւանդանոցը ղրկել տուաւ։ Ամիս մը դարմանուելէ ետքը առողջացայ։ Պոմպայի խնդրոյն առթիւ այս դատարանին վճռով անպարտ արձակուեցայ, բայց ձմեռուան մէջ Մուշ աքսորուելով, առողջութիւնս, ինչքս և վերջապէս ամէն բան վրայ տուի։»

Անձնական դատախազներէն Վարդան Աստուրեանի աղերսագիրը կարդացուեցաւ, որով ըսելէ ետքը թէ Նէճիպ Մելհամէ իր տունը կոխել տուած, զինքը քսան օր բանտարկած ու տանջած էր, վեց հարիւր ոսկիի հատուցում կը պահանջէր ամբաստանեալէն։

Անձնական դատախազներու տեղը բազմած փաստաբան Խնտիր էֆ. Սիմոնեան յայտարարեց թէ ինք խոհարար Նշանի կնոջ՝ Պեզիկի փոխանորդն է, թէ անցեալ նիստին իր փոխանորդեալին բամբներուն վրայ աւելցուելիք կէտեր կան և թէ այդ մասին ցոյց տուած վկաներն ալ եկած են։

Հանրային իրաւունքի վկաներէն Օրթագիւղ բնակող ղեղագործ Գրիգոր էֆ. Գասպարեան օրինական երդումը կատարելէ ետքը, սա յայտարարութիւնը ըրաւ.

«Քաղաքական խնդրոյ մը համար երբ կեդրոնական բանտը կը գտնուէի, Մանուկ անուն մարդ մը բերին պոմպայի խնդրոյն առթիւ և բանտին հիւանդանոցը տարին. մարմնոյն ամէն կողմերը վէրքեր կային։ Հարցուցի թէ ի՛նչ եղած էր։ Պատասխանեց թէ Եըլտըզի յանձնաժողովին մէջ Նէճիպ Մելհամէ զինքը ծեծած, անութներուն տակ տաք հաւկիթ դրած ու այրած էր։ Մանուկ տարի մը երկու ամիս մնալէ ետքը մեռաւ։ Մեռնելէն ետքն ալ վէրքերը դեռ կը կենային մարմնոյն վրայ։»

Նէճիպ Մելհամէի փաստաբանը ըսաւ թէ Մանուկ դեռ ողջ է։ Գրիգոր էֆ. Գասպարեան ըսաւ թէ Մանուկ անունով երեք հոգի կան. մէկը՝ Սըվազ կը գտնուի, մէկը՝ Աբրահամ փաշայի քէհեան և միւսն ալ մեռած է։ Նախագահը հարցուց Մելհամէի թէ այդ վկային յայտարարութեանցը մասին ըսելիք մը ունի՞։ Ամբաստանեալը պատասխանեց թէ Մանուկի մեռնելէն տեղեկութիւն չունի, թէ ինք հարցաքննելու և խոստովանցնել տալու պաշտօն չունէր, թէ միայն հսկող մըն էր և թէ հիւանդանոցին մէջ եթէ մարդ մեռած է, անշուշտ բժիշկները տեղեկագիր տուած են։ Ցետոյ լսուեցաւ ուրիշ վկայ մը՝ Զաքմաքճըլար՝ Մուսթաֆա Փաշա խանին մէջ վաճառականի քով ծառայող Կեսարացի Ստեփան էֆ. Սրապեան, որ ըսաւ.

«Երեք տարի առաջ քաղաքական խնդրոյ մը համար ձերբակալուեցայ և Եըլտըզի մէջ Նէճիպ Մելհամէի ներկայութեանը կը հարցաքննուէի։ Այդ օրը զիս սենեակ մը տարին։ Երուանդ էֆ. Զավուշեան երեսի վրայ գետինը ինկած էր և երեսէն արիւն կը հոսէր։ Նէճիպ Մելհամէ, որ ձեռքը խարազան մը բռնած կը պտտէր, Զավուշեան էֆ.ի զարկաւ «Դեռ պիտի ուրանա՞ս» ըսելով։»

Նախագահին մէկ հարցման վրայ ամբաստանեալը պատասխանեց թէ անձնական դատախազը խարազանի անուն չէր տուած, մինչդեռ վկան այնպէս կ'ըսէ։ Նէճիպ Մելհամէ յարեց թէ բոլոր ըսուածները յերիւրանքներ են։ Ցետոյ լսուեցաւ Սինէմքէօյ բնակող լրագրավաճառ Կարապետ Վարդանեան, որ սա յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Մասնաւոր յանձնաժողովին ատեն՝ այսինքն 1905ին Ռընճեան Աբիկ էֆ.ի սպանութեան գործին առթիւ զիս ալ Եըլտըզ տարին։ Երուանդ Զավուշեանն ալ միեւնոյն խնդրոյն համար հոն տարուած էր։ Լալու ձայն մը առի. զիս ալ անոր սենեակը տարին։ Հոն տեսայ որ Զավուշեան երեսի վրայ ինկած էր և Նէճիպ Մելհամէի ձեռքն ալ խարազան կար։ Այս վերջինը զիս Զավուշեանին ցոյց տուաւ և ըսաւ թէ զիս կը ճանչնա՞ր. պատասխանեց թէ չի ճանչնար. Նոյն հարցումը ինծի ալ ըրաւ. ես ալ չէի ճանչնար։ Ցետոյ զիս և քիչ վերջն ալ Զավուշեանը դուրս հանեցին։ Երուանդ կուլար. հասկցայ թէ ծեծած էին զայն։ Ես դատապարտուած էի Ռընճեան Աբիկ էֆ.ի իբրեւ սպաննող։»

Ամբաստանեալը յայտարարեց թէ վկան հակասական խօսքեր կ'ընէ։ Իբրեւ վկայ հրաւիրուած Նախորդ առաջին ընդհանուր դատախազ Ճէմալ պէյ հիւանդութեան պատճառով ներկայացած չէր ու գրութիւն մը ղրկած էր։ Կարդացուելով հասկցուեցաւ որ Ճէմալ պէյ Նախորդ առաջին քարտուղար Թահսին փաշայի յայտնած էր՝ պոմպայի խնդրոյն առթիւ ձերբակալուած ու հարցաքննութեան ենթարկուած անձերուն ծեծուիլը, սակայն նկատողութեան չէր առնուած։ Նէճիպ Մելհամէ դարձեալ կրկնեց թէ հարցաքննութիւնը դատական պաշտօնեաներուն գործն էր, թէ ինք միայն արդիւնքը կայսեր կը ներկայացնէր և թէ հինգ-վեց հազար ձերբակալեալներու հարցաքննութեան տեղեկագիրներուն մէջ ինք բառ մը իսկ չէ գրած։ Մելհամէ իր այդ բամբները հաստատելու համար, չորս տեղեկագիր ներկայացուց դատարանին։ Կ. Պոլսոյ հարցաքննիչ դատաւորներէն Նիհատ պէյ ալ, իբրեւ վկայ, յայտարարեց թէ պոմպայի խնդրոյն քննութեանը մէջ չէ գտնուած, միայն թէ տեսած է որ Դրօշակ Քոմիտէին կնիքը կեղծելով չինծու և սպառնական նամակներով զանազան տեղերէ դրամ պահանջելուն համար ամբաստանուած Պանոսեան մարդ մը Եըլտըզի յանձնաժողովին մէջ հարցաքննուելու պահուն Նէճիպ Մելհամէ զայն ձեռքով, բռունցքով, աթոռով և ոտքով ծեծեր է։ Ալիքսան գետինը ինկեր ու չէ կրցեր ելլել։ Նէճիպ Մելհամէ թէեւ հարցաքննութեան չէր միջամտեր, սակայն Ալիքսանը հարցաքննութիւնը սկսելէն առաջ ծեծած էր։ Ամբաստանեալը սկսաւ դիտողութիւններ ընել այդ վկայութեանց դէմ։ Անձնական դատախազներէն մէկը յայտարարեց թէ հարցաքննիչ դատաւորը միթէ ստո՞ւտ պիտի խօսի։ Նախագահը ըսաւ թէ ամբաստանեալը ըստ օրինի իրաւունք ունի ինքզինքը պաշտպանելու։ Ցետոյ հրաւիրուեցաւ խօսելու Երուանդ էֆ. Զավուշեան, որ անցեալ նիստին նախագահ Հիլմի պէյի դէմ խօսած ըլլալուն համար վեց ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած և սակայն վճռաբեկ ատեանին դիմած էր։ Զավուշեան էֆ. յայտարարեց.

«Ես վկայ չեմ, այլ անձնական դատախազ։ Երեքուկէս տարի առաջ Ռընճեան Աբիկ էֆ.ի սպանութեան խնդրոյն համար զիս ալ ձերբակալելով յանձնաժողովը տարին, ուր Նէճիպ Մելհամէի ներկայացուցին։ Հոն այդ անձը պատմեց թէ ի՛նչպէս սպաննուած է Աբիկ էֆ. Ռընճեան. յետոյ ինծմէ պահանջեց որ այդ մասին գիտցածներս ըսեմ։ Պատասխանեցի թէ չեմ գիտեր։ Հոն շատ մը ոստիկաններ կային. զիս գետինը պառկեցուցին. մէկը գլխուս վրայ կոխեց և միւս ալ ոտքերուս։ Նէճիպ Մելհամէ սկսաւ զիս անխնայ ծեծել հաստ բիրով մը, որով շուն մը անգամ չեն ծեծեր։ Երեսս գետնի կպչելուն քսուելով, սկրդուած էր. անճանաչելի դարձած էի։ Հոն գտնուող ոստիկանները զարմացած ինծ կը նայէին։ Առաջին ընդհանուր դատախազ Ճէմալ պէյ զիս տեսնելուն սկսաւ լալ։ Եթէ այսքան ըլլար, դատի պիտի չձեռնարկէի։ Հոն մարած վիճակի մէջ պառկած էի։ Նէճիպ Մելհամէ նորէն մօտեցաւ և «Ալչա՛ք, տէյուս» ըսելով դարձեալ սկսաւ ծեծել խարազանով մը, մինչդեռ իմ վիճակիս մէջ գտնուող օձի մը անգամ չէր զարնուէր։ Մարած ըլլալուս համար պարտէզ հանեցին։ Հոն էր նաեւ պոմպա արձակողներէն Ժօրիս։ Նէճիպ Մելհամէ նորէն զիս կոչեց և ըսելով որ զիս Պէշիքթաշի պահականոցը Վասըֆ փաշայի պիտի ղրկէ, ուր տաք հաւկիթ և հրաշէկ երկաթով զիս պիտի տանջեն, հոն տանիլ տուաւ։ Գիշերը Վասըֆ փաշա կոչելով պահանջեց որ խօսիմ և ծեծեց. յետոյ զիս ածխանոցը թխել տուաւ մուկի մը պէս (Ունկնդիրները կծիծաղին։ Նախագահը լռութիւն կը պատուիրէ)։ Վասըֆ փաշան չէի ճանչնար. յետոյ գոմիսէրներէն իմացայ։ Ածխանոցը մութ էր և գետինը՝ հող։ Վէրքերուս ցաւէն պառկեցայ հոն գտնուած վարագոյրի մը վրայ։ Պահականոցը գտնուողները երբ անկէ անցնէին «Խային» ըսելով զիս կը նախատէին։ Միայն ոստիկան-զինուորները կարեկցելով հետս կը խօսէին և հաց ու ջուր կուտային գաղտնի։ Երկու օր մնալէ ետքը Վասըֆ փաշայի սենեակը տարին զիս։ Վախցայ թէ մի՛ գուցէ անութներուս տակ հաւկիթ դնեն։ Հոնկէ դուրս ելլելուս՝ հարցաքննիչ դատաւորը վիճակս տեսնելով լացաւ և ըսաւ թէ կաթ եայլն պիտի տան ինծի։ Տասնըհինգ օր այդպէս ըրին և յետոյ նորէն յանձնաժողովին առջեւ տարուեցայ։ Հոն հարցաքննիչները շատ լաւ վարուեցան։ Տանջանք տուողը միայն Նէճիպ Մելհամէն է։ Հոս ուրիշ անձնական դատախազներ ալ պիտի գան։ Սրվաճի Արթին մեռաւ Նէճիպ Մելհամէի ծեծէն՝ Բերայի Քէրէսթէճի փողոցին մէջ։»

Ամբաստանեալին փաստաբանը դիտել տուաւ թէ վկային բամբներուն մէջ հակասութիւն կայ. նախորդ յայտարարութիւնը կարդացուելով տեսնուեցաւ թէ միեւնոյնն է։ Ապա իբրեւ վկայ լսուեցաւ Կ. Պոլսոյ հարցաքննիչ դատաւորներէն Մորտոխայ Սիւբէյա էֆ., որ սա յայտարարութիւնը ըրաւ.

«Պոմպան նետուած ուրբաթ օրը Բերայի հարցաքննիչ դատաւորներէն Մուսթաֆա պէյ Օրթագիւղի մէջ տունս գալով, ըսաւ թէ դատական նախարար Աբտուրրահման փաշա հրամայած էր որ միասին պալատ երթանք. նոյն օրը, գիշերը և հետեւեալ շաբաթ օրը մինչեւ կէս օր աշխատեցանք մեռածներու քննութեամբ. յետոյ լուր եկաւ որ երթանք ու հանգստանանք։ Սեպտեմբերին գիշեր մը Նախորդ առաջին ընդհանուր դատախազ Ճէմալ պէյէն պաշտօնագիր մը ստացայ՝ ծանուցանող թէ Պաղչէճիքի մէջ կարգ մը քննութիւններ կատարելու պաշտօն յանձնուած ըլլալով ինծի, յանձնաժողովին հետ պէտք էր երթալ։ Երբ գացի, պոմպայի խնդրոյն քննութիւնը բաւական յառաջացած էր։ Հարցաքննիչ դատաւոր Րիզա ու Իհսան պէյերը և ես Պաղչէճիք գացինք, քննութիւն կատարեցինք և հետեւեալ օրը վերադարձանք։ Այդ քննութիւնները աւարտելու համար յանձնաժողովին մէջ պաշտօնի կոչուեցայ. հոն մարդու ծեծուիլ չտեսայ։ Միայն թէ Ճէմալ պէյի սենեակին մէջ երբ հարցաքննութիւն կը կատարէի, Նէճիպ փաշա, Ճէմալ պէյ, Նազիֆ Սուրուրի էֆ. և միւս հարցաքննիչները հոս ու հոն կ'երթային բանի մը մասին բացատրութիւններ առնելու։ Օր մը բերուած էր Աւստրիոյ հիւանդանոցին սպասաւորներէն Առաքել, իր սենեակին մէջ հրանիւթ պահած ըլլալուն համար. կը հարցաքննէին. ան կ'ուրանար. պահ մը դուրս հանեցին. կէս ժամ ետքը երկու ոստիկաններ թեւը մտած բերին. ծեծուած ու նորէն բերուած էր։ Օր մըն ալ Ճէմալ պէյի սենեակէն սրահը կ'երթայի։ Փաշային ննջարանէն աղաղակներ իմացայ։ Ոստիկաններուն հարցուցի. պատասխանեցին թէ խոհարար Նշանը կը ծեծեն. չհարցուցի թէ ո՛վ էր ծեծողը. ձայնը փաշային սենեակէն կուգար։ Ճէմալ պէյ քովս գալով կը գանգատէր՝ և կ'ըսէր թէ փաշան շատ մը մարդեր կը ծեծէ և թէ եղածները գէշ բաներ են։»

Բերայի հարցաքննիչ դատաւորներէն Շէվքէթ պէյ ալ յայտարարեց թէ օր մը յանձնաժողովին մէջ լսած էր Նշանի ծեծուիլը ու պոռալը. ուրիշ օր մըն ալ Նէճմէտտին պէյ կը լուար դռնապան Մանուկի ուռած ոտքերը. անգամ մըն ալ Առաքելը տեսած էր ծեծուած վիճակին մէջ. Նէճիպ Մելհամէ պատասխանեց թէ դատական պաշտօնեաները կ'ուզեն գործը իր վրայ բեռցնել, վասն զի անոր տակը ծանր և դժնդակ խնդիր մը կայ, թէ բոլոր այդ վկաները սպառնալիքի տակ կը գտնուին, թէ ընդհանուր դատախազ Սաադէտտին պէյ երդում ըրած ատեն ձեռքերը դողացած էին և թէ բոլոր հարցաքննիչներուն ըսածները անընդունելի են։ Հարցաքննիչ Շէվքէթ պէյի հարցուեցաւ թէ խոհարար Նշան սպաննուա՞ծ էր թէ անձնասպան եղած։ Շէվքէթ պէյ պատասխանեց թէ օր մը յանձնաժողովին մէջ հարցաքննիչ դատաւոր Րիզա պէյը տեսեր էր իրարանցումի մատնուած, պատճառը հարցնելով, ըսեր է թէ Նշան անձնասպան եղած է ճեմիշին մէջ։ Նշանի կնոջ փաստաբանը՝ Խնտիր էֆ. Սիմոնեան յայտարարեց որ Նշանի մահը թէեւ իբրեւ անձնասպանութեան արդիւնք ցոյց կը տրուի, սակայն սպաննուած ըլլալը հաստատող ապացոյցներ կան։ Ամբաստանեալին փաստաբանն ալ ըսաւ թէ նախկին դատավարութեան մէջ անձնասպանութիւն ըլլալը հաստատուած և ատենագրութեանց մէջ ալ անցած է. նաև թէ սպանութեան մասին հիմա դատ մը չկայ, որով այդ տեսակ խնդիր մը յարուցանել կարելի չէ։ Սիմոնեան Խնտիր էֆ. ատոր վրայ ըսաւ.

«Նշան տանջանքի հետեւանքով մեռած է։ 1905 սեպտ. 17ի գիշերը ժամ 8ին պատգարակի մէջ դրուած մեռեալ մը կը տանին Բերայի Հայոց գերեզմանատունը։ Հոն գտնուող պարտիզպանը ու քոյրը կ'ըսեն թէ գիշեր ատեն մեռեալ չեն կրնար ընդունիլ և թէ առողջապահական վարչութեան արտօնագիրը պէտք է ցոյց տալ. սակայն մեռեալը բերողներուն հետ կը գտնուէր Պէշիքթաշի մուխթարը՝ Պետրոս աղա։ Պարտիզպանը զայն ճանչնալով մեռեալը կ'ընդունի և կը կարծէ թէ տեղ մը պիտի պահուի, սակայն բերողները թաղելու կը ձեռնարկեն. պարտիզպանը կ'ընդդիմանայ, բայց այդ անձերը զայն ծեծելով թաղումը կը կատարեն։ Պարտիզպանը կը տեսնէ որ մեռեալը սեւ լաթի մէջ փաթթուած ու չուաններով կապուած էր. Թաղողներէն թուղթ մը կ'ուզէ, կուտան։ Այդ թուղթին մէջ գրուած էր.— «Այս հայը փաշային հրամանովը ինծ յանձնեցին»։ Ստորագրութիւններն էին «Րիւշտի, Շէրիֆ ու Համտի»։ Ատոնց տակը մուխթար Պետրոս աղայի պաշտօնական կնիքը կար։ Այդ թուղթը հիմա Բերայի Հայոց եկեղեցին կը գտնուի։ Կը պահանջեմ հարցաքննել գերեզմանատան պարտիզպանը՝ Սարգիս, քոյրը՝ Մաքրուհի, մուխթար Պետրոս և թուղթին տակ ստորագրութիւն ունեցող անձերը։ Թաղման հետեւեալ օրը պարտիզպանը գերեզմանը բացեր և տեսեր է որ իրեն ծանօթ խոհարար Նշանի մարմինն է. մինչեւ կէս մէջքը մերկ էր. ամէն կողմերը վէրքեր կային։ Կը պահանջեմ նաեւ հոս բերել Գասըմփաշա բնակող Օննիկ Չիֆթճեարաֆեանը որ տեսած է Եըլտըզի մէջ Նշանին ծեծուիլը։»

Նախագահը ըսաւ ամբաստանեալին թէ իր ներկայացուցած վկաներէն մէկ քանին չեն եկած և օտար հպատակներն ալ չեն ուզած գալ։ Ներկայացողներէն կառապան Հիւսէյին ու Իհսան յայտարարեցին թէ պոմպայի դէպքին ատեն ամբաստանեալներէն շատերը Եըլտըզ տարած են, սակայն ոչ ոքի ծեծուիլը տեսած են, նոյնը ըսած են նաև հարցաքննութեան ենթարկուած կառապանները։ Հազարապետ Խալիլ պէյ ըսաւ թէ ծեծի մասին տեղեկութիւն չունի։ Ուրիշ վկայ մը հազարապետ Ֆարուք պէյ ըսաւ թէ պոմպան պայթած ատեն ինք վիրաւորուած, ուրը ինկած և հոն մնացած էր. այդ պատճառով մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ հարցաքննութեան ենթարկուած էր։ Այդ միջոցին Թիկնապահներու յարկաբաժնին մէջ բանտարկուած էր։ Ծեծուողներու աղաղակները կը լսէր։ Կայսերական իշխան Ցուսուֆ Իզզէտտին էֆ.ի մառանապետ Նուրի էֆ. յայտարարեց թէ Ֆէհիմ փաշայի մէկ ժուռնալին վրայ թէ իր եփէնտին պոմպայի խնդրոյն մասնակից է, թէ Բերայի մէջ Եւրոպացիի մը հասցէին եկած թուղթերը կը կարդայ և թէ Հայու մը ամսաթօշակ կը վճարէ, Նէճիպ Մելհամէ զինքը հարցաքններ և յետոյ արձակեր է։ Բերայի Թաղապետական ժողովին անդամ Սրամ պէյ Կէօչէօղլու յայտարարեց թէ Բանկալտիի մէջ Ֆէհիմ փաշայի պոմպային խնդրոյն առթիւ ձերբակալուելով, յանձնաժողովին կողմէ օր մը մինչեւ իրիկուն հարցաքննուեր է. յետոյ Նէճիպ Մելհամէի դիմեր և արձակուեր է։ Ֆէհիմ փաշա նորէն զինքը ժուռնալ ըրեր է, պոմպան պայթելու ատեն վիրաւորուած Սաքիզ անուն Հայու մը բժիշկ ղրկած ըլլալուն համար. դարձեալ յանձնաժողովին կողմէ հարցաքննուեր է։ Նալպեան գործարանին աշխատաւորներէն երեք հոգի վիրաւորուեր և կեդրոնական բանտին հիւանդանոցը ղրկուեր են։ Յանձնաժողովը թէեւ ատոնց անպարտութեան վճիռ տուեր է, սակայն Սահմանադրութեան առաջին օրը այդ երեք Հայերը շղթանու դրուեր են՝ աքսորուելու համար. յետոյ իմացուելով ետ դարձեր են։

Կապերտի վաճառական Հագգը պէյ ալ ըսաւ թէ իր բարեկամներէն մէկը, ժուռնալի մը հետեւանքով, ձերբակալուեր է։ Ազատելու համար ճար մը չգտնուելով Նազիֆ Սուրուրի պէյի միջոցաւ Նէճիպ Մելհամէ փաշայի դիմեր է։ Իր բարեկամը աքսորելու համար թէեւ կայս. Իրատէ կար, բայց Նէճիպ Մելհամէ փաշա, յանձնաժողովին դիտողութեան հակառակ, ազատեր է զայն։ Նէճիպ փաշա ըսեր է թէ Սուլթանը իրմէ պիտի հարցնէ. ինք պէտք եղած պատասխանը կրնայ տալ։ Հագգը պէյ յարեց թէ Նէճիպ Մելհամէ այդ կարգի շատ մը անմեղներ ազատած է։ Ժամ 8ին մօտ դատաւորները խորհրդակցութեան սենեակը քաշուեցան պահ մը հանգստանալու համար։

Կէս ժամ վերջը դատաւորները դատարան վերադարձան։ Փաստաբան Խրիսանթոս էֆ. խնդրեց որ իր փոխանորդեալին Նէճիպ Մելհամէի կողմէ քիչ առաջ ներկայացուած գրութիւնները կարդացուին։ Ատոնք կը կրէին Նէճիպ Մելհամէ, Նազիֆ Սուրուրի ու Րիւքնէտտին ստորագրութիւնները. Նաեւ ուրիշ մը Նախորդ առաջին քարտուղար Թահսին փաշայի կողմէ ստորագրուած։ Ատոնց մէկը վերոյիշեալ անձերուն կողմէ Սուլթանին մատուցուած էր, խնդրելով կա՛մ դատել և կամ ազատ արձակել Խրիսթօ Բեզրով անուն Պուլկար մը որ Եգիպտոսէն Կ. Պոլիս ժամանած պահուն Ֆէհիմ փաշայի մարդոց կողմէ ձերբակալուած էր։ Այդ անձը սափրիչ էր և երբեմն Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշայի քով ծառայած էր ամսական երկու ոսկիով։ Դարձեալ այդ անձերուն կողմէ ստորագրուած և առաջին քարտուղար Թահսին փաշայի ներկայացուած գիր մը, ըսելով որ Շիրազլին և երկու հայ աղջիկներու մասին քննութիւն կատարելու պաշտօն ունեցող հարցաքննիչ դատաւոր Շէվգը պէյ նախարարութենէն հրաման ստացած չըլլալուն համար, քննութեան չի ձեռնարկեր, կը խնդրէին փութացնել, որպէս զի յապաղումներ տեղի չունենան։ Կայս. Իրատէ մը ըստ այնմ հրամայած է պէտք եղածը ի գործ դնել։ Թահսին փաշայի ուրիշ մէկ գրութիւնն ալ կը վերաբերի Օսմիրէն բերուած Մէհմէտ Ալի անուն անձի մը, որ ըսած էր թէ Բէրմէտի գաւառակին մէջ Ֆրանսա գիւղէն Բեամիլ պէյ հինգ հազար հոգիով ֆէտաիներու խումբ մը կազմած է, և սակայն դրամապէս չի կրնար ապացուցանել։ Ցետոյ քննութեամբ հաստատուեր է որ այդ տեղեկատուութիւնը անհիմն է։ Ուրիշ գրութիւն մըն ալ կը վերաբերի Կուրճեան անուն անձի մը, որուն համար խաբուցի ոստիկան Ֆօրհամ էֆ. տեղեկագրած էր թէ Բերայէն՝ Թէփէպաշի բամակէն հայ գնած տան հաշուագործներուն ըսած ըլլայ թէ երկրորդ դէպքն է. պէտք է փախչիլ։ Այդ գրութիւնը, զոր ստորագրած են վերոգրեալ երեք անձերը, կ'ըսէ թէ Կուրճեանի մասին ըսուածները հաստատուեր է որ անհիմն է, որով օրինական գործողութեան մը պէտք չկայ։

Ցետոյ կարդացուեցաւ ընդհանուր դատախազութեան կողմէ եկած գիր մը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ Մինրդատ Հայկազն եւս դատ բացած է Նէճիպի դէմ և կ'առաջարկուէր ներկայ դատավարութեան միացնել։ Կարդացուեցաւ նաեւ երեք Հայերու և մէկ Թուրքի կողմէ միասնաբար հատուցում պահանջող աղերսագիրները, անձնական դատախազ Եղիայի աղերսագիրը և Նէճիպի մէկ գիրը. այս վերջինը կը յայտարարէր թէ իրեն վերագրուած ոճիրները զրպարտութիւններ են և իրեն այսպէս երկար ատեն բանտարկուած մնալը արդարութեան հակառակ է։ Ընդհանուր դատախազը պահանջեց որ Նէճիպի դէմ բացուած նոր դատերը ներկայ դատավարութեան միացուին. ուստի այդ աղերսագիրները քննելու համար պէտք է յետաձգել դատավարութիւնը։ Գալով կառապաններու պահանջումին, ատոնք իրաւունք չունին Նէճիպէն միասնաբար հատուցում ուզելու, այլ պէտք է դատ բանան պոմպա նետողներուն դէմ։ Ուստի այս պահանջումը առնչութիւն մը չունի ներկայ դատին հետ։ Ամբաստանեալին փաստաբան Մահմուտ Նէտիմ պէյ յայտարարեց.

«Նէճիպ փաշայի դէմ նոր եկած աղերսագիրները քննելու համար դատավարութիւնը երկար ատեն պիտի յետաձգուի՞ և փոխանորդեալս բանտարկուա՞ծ պիտի մնայ։ Ան ամբաստանիչ ատեանին տեղեկագրին մէջ յիշուած պարագաներուն համար է որ կը դատուի։ Նոր աղերսագիրներու քննութեանը չենք կրնար սպասել։ Օրէնքին մէջ այսպիսի տրամադրութիւն մը չկայ։ Եթէ փոխանորդեալս երաշխաւորութեամբ արձակէք, այն ատեն ըսելիք մը չունինք դատին երկարաձգուելուն։»

Ընդհանուր դատախազը հարցուց թէ Նէճիպ փաշա աղերսագիր տուա՞ծ է երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուելու համար։ Մահմուտ Նէտիմ պէյ պատասխանեց.

«Կուտանք։ Ընդհանուր դատախազին պարտքը չէ միայն այս տեղ եկող մը ամբաստանել։ Եթէ մէկը աղերսագիր տայ ամբաստանեալին դէմ, ընդհանուր դատախազը կրնայ մերժել, օրէնքի հակառակ եղած պարագային։ Երաշխաւորութեամբ արձակեցէ՛ք Նէճիպ փաշան։ Անիկա ո՞ւր կրնայ փախչիլ, չըմեան ձեռքերնիդ է։ Ինք հարուստ է, զաւակներ ունի. արդարութիւն չէ այսչափ խիստ վարուիլ աւագանիի մը հետ։ Փոխանորդեալս ինք անձնատուր եղաւ։ Ցետոյ իր մասին ձերբակալման հրամանագիր չըլլալով հանդերձ ձերբակալուեցաւ։ Այս բոլոր անարդարութիւնները մեզի դէմ կը գործուին։ Կարգ մը մարդիկ աշխատեցան կործանել կ'ուզէին։ Մենք ատոնց դէմ ելանք և միջոցներ ձեռք առինք այս նպատակը արգիլելու համար։ Ահա հաւատար մարդիկ բնաջինջ եղան և հոս եկող սա խեղճ կառապանները իրենց ընտանիքով ու զաւակներով կուլան կողքան։ Մենք գիշեր ցերեկ այս վիճակին դէմ միջոցներ ձեռք առինք։»

Խրիսանթոս էֆ. ալ ըսաւ.— «Այսօրէն է ուրիշ դատեր կցել ներկայ դատին։ Եթէ Նէճիպ փաշայի կեանքին վրայ 99 տարի եւս բարդենք, նորէն գլուխ չենք կրնար ելլել։ Հետեւապէս կը պահանջեմ որ օրէնքին 295րդ և 311րդ յօդուածները նկատի առնուին և վճիռ մը տրուի։» Նէճիպ Մելհամէ ալ յայտարարեց.

«Հոս գալուս պատճառը այն չէ որ Նշանը և ուրիշները գաւազանի չորս հարուածներ կերեր են։ Իմ ամբաստանուելս անտերելի յանցանք մըն է։ Յուլիս 29էն ի վեր բանտարկուած եմ։ Ո՞ր օրէնքին համաձայն։ Նպարքոս Քեամիլ փաշային և դատական նախարարին աղերսագիրներ տուի. նկատողութեան չառնուեցան։ Ես ալ միթէ հայրենիքին մէկ զաւակը չե՞մ։ Արիւն պիտի թափուէր, աշխատեցայ որ արգիլեմ։ Շատերը ինծի դէմ կարգ մը նպատակներ կը սնուցանեն։ Ո՞ր օրէնքին համաձայն զիս կ'ամբաստանեն։ Իմ յանցանքս գողութիւն չէ, ոճրագործութիւն մը՛ն ալ։ Զիս հոս բերին միայն սա ամբաստանութեամբ որ մարդ խոշտանգեր եմ։ Դատախազները 5-10 հոգի են։ Այս ամբաստանութիւնը ինծի դէմ լարուած թակարդ մըն է։ Անցեալ դատավարութեան միջոցին, ցոյցեր եղան և թէ՛ ինծի և թէ ձեզի սպառնալիք ըրին։ Մինչեւ իսկ ըէվոլվէր ցոյց տուին ինծի։ Ու երեսս թքին և ընդհանուր դատախազը տեղէն անգամ չերերաց։ Ես լսեցի։ Ամէն օր տրուած աղերսագիրներու պատճառաւ ես երկար ատեն բանտարկուա՞ծ պիտի մնամ։ Պատիժ մը սահմանեցէք ինծի. սիրով կ'ընդունիմ և շնորհակալ կ'ըլլամ։ Սաադէտտին պէյ վկայեց որ ես բռնի գրաւեր եմ անձնական դատախազներէն մէկուն ախոռը, մինչդեռ ես զայն դրամով գնեցի Յունաց եկեղեցիէն։ Շատեր զիս ոճրագործ անուանելով ցոյցեր ըրին ինծի դէմ։ Ես դատապարտեալ չեմ. ի՛նչ իրաւունք ունին ինծի ոճրագործ ըսելու։ Ոստիկանութեան նախարարը 5152 հոգի զրկեց յանձնաժողովին։ Ասոնք ամէնքն ալ ազատ արձակեցի։ Կ'ըսեն թէ ատոնցմէ մաս մը բանտարկեցի։ Եըլտըզի մէջ բանտ չկայ, ո՞ւր բանտարկած պիտի ըլլամ։ Այսօր այս ազգին գլուխը Խալիֆա մը կայ։ Ես չեմ կրնար ըսել թէ խոշտանգում կ'ըլլայ։ Մինչեւ իսկ բեռնակիր մը երեք օր չի բանտարկուիր անիրաւ տեղը։ Ես այս Հայերուն, այսինքն այս մեծ ազգին 90,000 անդամները փրկեցի։ Պոմպայի գործին մէջ Բ. զօրաբաժնի զօրքերը գրգռուելով, Պոլսոյ վրայ պիտի յարձակէին։ Ես կայսեր գացի և խնդրեցի որ այս ծայրայեղութեան առաջքը առնուի. 500 սպայ և 200 զօրք սպաննուած էին պոմպայէն։ Ես այս պարագան մէջտեղ չհանեցի, որպէս զի զինուորները չիմանան և իրենց ընկերներուն վրէժը չլուծեն։ Կայսեր ալ ըսի որ մարդու լաւ չըսուի։ Անձամբ սրճարանները պտտեցայ, յորդորներ ըրի և «հօճա»ներուն յանձնարարեցի որ մզկիթներու մէջ ժողովուրդը հանդարտեցնող խօսքեր ընեն։ Ըսի թէ Պոլսոյ Հայերը յանցանք չունին. արտասահմանէ եկող քանի մը հոգիներ են, որոնք ձերբակալուած են։ Այս կերպով չարիքին առաջքը առի։ Հիմա, տէ՛ր նախագահ, քանի մը հոգի ծեծած ըլլալու ամբաստանութիւնով կրնա՞յ մեղուիլ իմ ծառայութիւնս։ Եթէ կ'ուզէք դատապարտեցէք զիս։»

Մահմուտ Նէտիմ պէյ ըսաւ թէ պոմպա նետողներէն անոնք որ բանտարկուած էին, ներման արժանացան։ Ուստի պահանջեց որ Նէճիպ փաշա ալ ներման արժանանայ։ Խրիսանթոս էֆ. յայտարարեց թէ բնաւ համամիտ չէ ներման։ Եթէ Նէճիպ փաշա ոճրագործ է, թող ըստ այնմ պատժուի. եթէ անմեղ է թող արձակուի։

Դատաւորները խորհրդակցութեան սենեակը քաշուեցան։ Այս միջոցին կառապաններն և իրենց ընտանիքները աղմուկ յարուցին և կ'ըսէին.— «Մեզի համար որոշում մը չտրուեցաւ։ Մեր որբերը հոս ձգելով պիտի երթանք։ Մենք ժամանակին աղերսագիր տուինք Սուլթանին առաջին քարտուղարին, բայց նկատի առնող չեղաւ։» Այս խօսքերն ըսելէ ետք սկսան լալ և ողբալ։ Ոստիկանները հանդարտեցուցին զանոնք։ Դատաւորները ժամը 11ին միջոցները սրահ գալով յայտարարեցին թէ Խնտիր Սիմոնեան էֆ.ին յիշած վկաները պիտի լսուին, ուստի դատավարութիւնը մարտ 11ին յետաձգուած է։ Թէ՛ Նէճիպ Մելհամէ և թէ իր փաստաբանները պահանջեցին որ աւելի շուտ կատարուի։ Վերջապէս որոշուեցաւ մարտ 9ին երկուշաբթի օրը կատարել. կառապանները նորէն ողբ ու կոծի սկսան։ Նախագահը հրաւիրեց զանոնք որ նոյն օրը գան. իրենց համար ալ որոշում մը պիտի տրուի։ Ժամ 11ուկէսին վերջացաւ դատավարութիւնը և Նէճիպ Մելհամէ ժամը 12ին բանտ տարուեցաւ զինուորական հսկողութեամբ։ Ժողովուրդը դարձեալ «եուհա՛» պոռաց։ Բազմութեան մէջ գտնուող 14-15 տարեկան թուրք տղայ մը եւս ձայնին բոլոր ուժովը կը պոռար.

«Եուհա՛... Նէճիպ Մելհամէ»։ Այդ միջոցին ոստիկան մը դիտողութիւն ըրաւ և ըսաւ.— «Քեզի ի՞նչ, դո՛ւն ինչո՞ւ կը պոռաս։» Տղան պատասխանեց.— «Ի՞նչ ըսել է, ինչո՞ւ չի պոռամ. այսչափ հոգիներ չարչարած է, Հայ ըլլայ, Թուրք ըլլայ. ի՞նչ, դո՞ւն ալ Մելհամէն կը պաշտպանես, անոր մարդոցմէ՞ն ես, անոր համա՞ր դիտողութիւն կ'ընես»։ Տղան սկսաւ ալ աւելի ուժով «եուհա՛» պոռալ, մինչ ոստիկանը քմծիծաղով մը լռեց։

ԴԱՏԱԿԱՆ Նախարար Մանիասիզատէ Րէֆիգ պէյի յուղարկաւորութեանը ներկայ գտնուելու համար Սուլթանին կողմէ ղրկուած էր առաջին թիկնապահ Շաքիր փաշան, որ միանգամայն կայս. ցաւակցութիւնները յայտնեց վախճանեալին ընտանիքին: Եպարքոսը իր կառքին մէջ առած էր վախճանեալին որդին՝ Ֆէքրիտտին պէյը:

—Րէֆիգ պէյի երկու որդիները՝ Ֆէքրիտտին ու Րէուֆ պէյերը և փեսան Հիլմի պէյ, երէկ, ներկայացան Սուլթանին, որ միխիթարական խօսքեր ուղղեց անոնց:

—Դատական նախարարի մը անուանման մասին Եպարքոսը յայտարարեց թէ դեռ վերջնական որոշում մը տրուած չէ: Ընտրելիներուն մէջ կան Եանեայի Նախորդ կուսակալ Նազըմ փաշա, վճռաբեկ ատեանին պատժական ճիւղին նախագահ Սալիհ պէյ, առաջին ընդհանուր դատախազ Մէհմտւտ պէյ և երեսփոխան Կալիպ պէյ: Սապահ ալ կ'իմանայ թէ Մերակոյտին նախագահ ու նախկին Եպարքոս Սայիտ փաշա պիտի կոչուի այդ պաշտօնին, վասն զի դատական հիմնական կազմակերպութիւնը ու օրէնքները ան հաստատած է:

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ.— Մանիասիզատէ Րէֆիգ պէյի մահուամբ թափուր մնացած երեսփոխանական աթոռին համար Օսմ. Միութեան և Յառաջդիմութեան Կոմիտէին ընտրելին է պատերազմական նախորդ նախարար Նազըմ փաշան: Ազատական կուսակցութիւնն ալ կ'աշխատի: Պատգամաւորութիւն մը Սապահէտտին իշխանին ներկայանալով խնդրեր է որ ընդունի Րէֆիգ պէյի մահուամբ թափուր մնացած երեսփոխանութեան պաշտօնը, սակայն իշխանը մերժեր և իրեն տեղ ընտրելի ցոյց տուեր է Իqtամի խմբագրապետ Ալի Քէմալ պէյը:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ շաբաթ օրը չկըրցաւ գումարուիլ, վասն զի երեսփոխանները դատական նախարարին յուղարկաւորութեանը գացած էին, որով մեծամասնութիւն չգոյացաւ:

—Երեսփ. ժողովը երէկ ընդհանուր գումարում չունեցաւ: Յանձնաժողովները միայն գումարուեցան: Ոչ-իսլամներէն ալ այս տարուընէ սկսեալ զինուոր առնելու խնդրոյն վերաբերեալ և 9րդ զօրաբաժնին հրամանատարին կողմէ պատրաստուած ծրագիր մը զինուորական յանձնաժողովին յղուեցաւ:

ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿԷՆ շաբաթ օրուան թուականով առնուած հեռագիրներ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.

— Ռուսիոյ կայսրը Զարսքոյէ Սէլոյի մէջ իր ներկայութեանը ընդունեց արտաքին գործոց նախարար Րիֆաթ փաշան: Նոյն օրը Րիֆաթ փաշա այցելութիւն տուաւ Աւստրիոյ դեսպանին: Ուրբաթ օրը Րիֆաթ փաշա այցելութիւն տուաւ Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. Իզվոլսքիի, որուն հետ ժամ մը տեսակցեցաւ՝ Պուլկարիոյ հետ ըլլալիք կարգադրութեան վրայ: Երկու նախարարները գոհացուցիչ համաձայնութեան մը յանգեցան: Պ. Իզվոլսքի սեղան մը տուաւ ի պատիւ Րիֆաթ փաշայի: Ներկայ էին նաեւ Բեդերսպուրկի օսմ. դեսպան Թիւրխան փաշա, Ռուսիոյ նախարարները, Խորհրդարանին նախագահները եայլն:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նախարարութիւնը, անցեալ օր, Սոֆիայի օսմ. գործակալին յանձնեց բացատրութեան ընդարձակ գիր մը, բողոքելով այն ամբաստանութեան դէմ թէ Պուլկարիա ապրող իսլամները կը խոշտանգուին:

—Ծաբոնի Բունի իշխանը Սոֆիա ժամանեց և Ֆէրտինանտ թագաւորին պիտի ներկայանայ:

—Պուլկարիոյ հիւսիսային կողմը մեծ ողողումներ պատահեցան: Ռուսճուք-Վառնայի երկաթուղին մէկ քանի մասերը մեծապէս վնասուեցան: Նովի-Բազարի մօտ մէկ քիլոմեդր տեղ երկաթուղին վնասուած է. Նաեւ Աչըքլարի կայարանը:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵԸԼՏԸԶԻ ՄԷՋ.—Շաբաթ առտու Ըլտըզի վերի կողմերը նշանառութեան փորձ կը կատարէր Ե. զօրագունդին Գ. վաշտը: Տեղակալ Մուզաֆֆէր պէյ փողահար զինուորներու յիսնապետին հրամայեց փողը հնչեցնել: Սպան դիտողութիւն ըրաւ փող հնչեցնելու եղանակին համար, բայց յիսնապետը ըմբոստութեամբ պատասխանեց: Մուզաֆֆէր պէյ զայրանալով ապտակեց յիսնապետը, որ փոխադարձաբար պատասխանեց: Ասոր վրայ սպան րէվոլվէրը հանեց: Միւս սպաները միջամտելով Մուզաֆֆէր պէյը հանդարտեցուցին և յիսնապետը ձերբակալեցին: Մարզանքը աւարտելէ ետքը յիսնապետը զինուորական ատեանին յանձնուեցաւ: Գ. վաշտին զինուորները զայրանալով ցոյցեր կատարեցին և իրենց ընկերոջ արձակումը պահանջեցին: Իսկոյն պալատան դրան առջեւ երթալով սկսան «Բատիշահըմ չօք եաշա» կոչել: Սուլթանը իմանալով պատճառը հարցնել տուաւ, սակայն զինուորները նորէն «Բատիշահըմ չօք եաշա» գոչեցին: Հրամանատարին տրուած պատուէրի մը վրայ առնոնք իրենց զօրանոցները վերադարձուեցան: Այդ վաշտին հոն մնալը յարմար չդատուելով Ս. զօրաբաժինը ղրկուեցաւ և անոր տեղ նոյն զօրաբաժինէն վաշտ մը Ըլտըզ տարուեցաւ:

ԳԱՀԻՐԷՆ կը գրեն թէ այս տարի ամառուան եղանակին Կ. Պոլիս պիտի գան 10,000 հոգի, որոնք Եւրոպա կ'ուղեւորէին նոյն եղանակին: Հարուստ ընտանիքներ հիմակուընէ Կ. Պոլսոյ իրենց ներկայացուցիչներուն իմաց տուած են ամարանոցներ վարձելու Վոսփորի և Կղզիներու մէջ: Շատերը հոս պիտի ժամանեն մարտի վերջերը:

ԵԷՄԷՆ ղրկուած յանձնաժողովին հետ բանակցելու համար նախարարաց Խորհուրդին որոշմամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ կրթական նախարարին նախագահութեամբ:

ՊԱՍՐԱՅԷՆ զինուորներ ու թնդանօթներ ղրկուեր են Ամարէի կողմերը՝ աւազակները և աւարառութիւն ընող Աշիրէթները հալածելու:

ՆԵՐՔԻՆ գործոց նախարարութիւնը ծանուցց նահանգները որ մարդահամարի գործողութիւնները շուտով աւարտին:

ԳՈՆԵԱՅԻ մէջ առատ ձիւն կը տեղայ: Հարիւր յիսունէ աւելի ոչխարներ կորած են:

ԱՐՏԱՔԻՆ գործոց նախարար Րիֆաթ փաշա հեռագրեր է որ Բեդերսպուրկի մէջ եթէ պաշտօնը շուտով աւարտէ, Պերլին ալ պիտի երթայ. Նաեւ եթէ պէտք ըլլայ, Հռոմ երթալով պիտի տեսակցի Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարարին հետ, սակայն Բեդերսպուրկի մէջ բանակցութիւնները կ'երեւայ թէ պիտի երկարին, որով Րիֆաթ փաշա պիտի չկրնայ կատարել այդ ուղեւորութիւնները:

ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ տուրքերու համար պատրաստուած օրինագիծը նախարարաց Խորհուրդին կողմէ Երեսփ. Ժողովին ղրկուեցաւ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արտասովոր պատուիրակ Ահմէտ Մուխթար փաշայի Թուղթերը, երէկ, Կ. Պոլիս բերուեցան խոշոր սընտուկի մը մէջ, որ Մուխթար փաշայի ներկայացուցիչին կողմէ ալ կնքուելէ ետքը Բ. Դուռը տարուեցաւ:

ՕՍՄ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ապրիլին Կ. Պոլսէն ճամբայ պիտի ելլէ, Միջերկրականի մէջ պտոյտներ ու մարզանքները կատարելէ ետքը Պէյրութ երթալու համար:

ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳ իշխան Րէշատ էֆ.ի երկու զաւակները, առջի օրը, գացին գերմանական Kreuzer Kurfürst շոգենաւը, որուն ամէն կողմերը այցելեցին և սեղանին ներկայ գտնուելէ յետոյ վերադարձան: Դեսպանն ալ ներկայ էր: Շոգենաւը երէկ դէպի Միջերկրական ճամբայ ելաւ:

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ.—Բերա, Եէնիչէհր, նպարավաճառ Վասիլի տղան տասներեք տարեկան Անտոն, երեք օր առաջ, չարագործներու կողմէ Թաթավլայի կողմը տուն մը կը տարուի և հօրմէն 200 ոսկի կը պահանջուի՝ ազատելու համար: Նպարավաճառը 25 ոսկի վճարելով կ'ազատէ: Չարագործները՝ Արնավուտ Վասիլ ու Արաբ Եօրկի ոստիկանութեան կողմէ կը փընտռուին:

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Թաղապետական պարտէզին մէջ, երէկ, 5-600 հոգի միթինկ մը կատարեցին՝ Շիրքէթի Խայրիէ շոգենաւերու գինը զեղչել և ժամանակացոյցը աւելի կանոնաւոր կերպով պատրաստել տալու համար:

ՄԻՀՄԻՏ ԱԼԻԻ դէմ Տօքթ. Ճէվահիրճեան էֆ.ի բացած դատը այս օր երկրորդ անգամ ըլլալով կը տեսնուի Պոլսոյ պատժական ատեանին առջեւ:

ՕԴԱՊԱՐԻԿ.— Թագսիմի մարզարանին մէջ Ֆրանսացիի մը կողմէ օդապարիկի փորձեր պիտի կատարուին:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ Բաղդէացիներուն կողմէ երեսփոխան ընտրուեցաւ Տավուտ Եուսուֆանի էֆ. որ ճամբայ ելած է դէպի Կ. Պոլիս:

ՆԵՐՔԻՆ գործոց նախարարութիւնը գրեց առեւտրական նախարարութեան՝ փութով 6000 ոսկի ղրկել Եւդոկիայի ու Ամասիոյ գաւառներուն կարօտ երկրագործներուն համար:

ՍԻՄՏԱՑՈՅՑԸ, այսօր, Երեսփ. Ժողովին կը ներկայացուի: Բացը 3,400,000 ոսկի է:

ՉՄՇԿԱԾԱԳԷՆ կը հեռագրեն թէ Տէրսիմի Աշիրէթները մէկ քանի գիւղեր կողոպտեր են: Տեղական կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առեր է:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԷՆ հեռագրեր են տեղւոյն երեսփ. Արիֆ էֆ.ի թէ զանազան աշիրէթներ Ապտիւրրահման, Հաճի Թայիփ և Րիզա անուն վաճառականներուն երեք հազար ոչխարները յափշտակեր են:

ՌԵՐԱՅԻ ոստիկաններու ժողովը որոշեր է աճուրդով վաճառել Կալաթա Սէրայի չէնքին մասերը, փողոցին մէջ գտնուող բանտին մասէն զատ. Նաեւ Ղալաթիոյ Վոյվոտայի պահականոցին գետինը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ոմանք վախ ունին թէ Նէճիպ Մէլհամէ պիտի յաջողի օձիքը ազատել արդարութեան ճանկերէն: Այս վախին գըլխաւոր պատճառը այն է որ իբր թէ օրէնսդրականօրէն Նէճիպ Մէլհամէի պարագան նախատեսուած պարագայ մը չէ և իր ոճիրը, որքան ալ մեծ ըլլայ, պատժական օրինագրքին տրամադրութիւններէն դուրս կը մնայ: Եւ արդարեւ մարդկային բանականութիւնը երբեք չէր կրնար նախատեսել ոճիրներ որպիսին գործած են Նէճիպ Մէլհամէն և իր ոհմը, կամ թէ երբեք չէր կրնար երեւակայուիլ որ այդ պաշտօնական դիրքերուն վրայ գտնուող անձերը ինքզինքնուն թոյլ կուտան առանկ եղեռնագործութիւններ: Օրինագրքին այս աննախատեսութեանը պատճառով, մեր պատուական Մէլհամէն պիտի մնայ ուրեմն անպատիժ:

Ինչպէս կ'երեւայ, պատժական օրինագիրքը թերի կողմ ունի, քանի որ ահա իր ճանկերէն կը պրծի դժոխային Նէճիպը: Անոր մէջ հարկ էր որ տրամադրութիւն մը գտնուէր Մեծ Մարդասպաններու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, սակայն, Արդարութիւնը, եթէ իրաւցնէ արդարութիւն է, և մանաւանդ սահմանադրական արդարութիւն, պէտք է որ դատապարտէ անհելի Սուրիացին՝ գոնէ իբրեւ հասարակ չարագործ. վասն զի այն ոճիրները զորս գործած է, իր կատարած պաշտօնին իրաւասութեան սահմանին մէջ չէին: Անոնք իր անձնական հեղինակութեամբը, իր պատասխանատուութեանը տակ գործուած ոճիրներ են, զորս չէր կրնար չքմեղացնել՝ առարկելով որ զանոնք հրամայո՞ղ կար: 96ին, երբ Ըլտըզ հայկական կոտորածներուն նշանը արձակեց, թէեւ քիչ բայց վերջապէս գտնուեցան կուսակալներ որ չգործադրեցին Մարգասպանին հրամանը. օրինակի համար, Պրուսայի կուսակալ Միւնիր փաշա չգործադրեց այդ հրամանը. գիտենք թէ Գասըրգիւղի և շրջականերուն մէջ ի՛նչ ըրաւ Ֆուատ փաշա, և ի՛նչպէս վերահաս կոտորածէ մը ազատեց Հայերը, թքնելով տրուած բարձրագոյն հրամանին վրայ: Ուրեմն կարելի էր վերէն եկած բոլոր եղեռնական հրամանները չգործադրել: Բայց Նէճիպ Մէլհամէ գազան մըն է որ՝ առանց բարձրագոյն հրամաններու ալ՝ այդ ոճիրները գործելու ատակ է. իր մէջ ընդածին եղեռնագործը կայ, և իր անծիւ զոհերուն վրայ իր ի գործ դրած տանջանքները պէսպիսութիւն մը, նրբութիւն մը, վայրագութիւն մը կը ներկայացնեն որ անպատճառ իր մէջ եղեռնագործի կոչումը կը մատնեն, զինքը իջեցնելով Սոլէյլան կամ Բրանվիլի չարագործներուն աստիճանին:

Բայց ուրիշ աւելի կարեւոր տեսակէտ մը կայ: Անցեալները ծանուցուեցաւ թէ եղեռնադատ ատեանը հինգական տարուան բերդարգելութեան դատապարտած է կայս. հրացանակիր Թահիր փաշայի մարդոցմէն հրացանակիր Պիլալը և իսլամացած Մէհմէտ Իհսանը, որոնք էյուպի մէկ քանի Թուրքերու դէմ ժուռնալ տալով զանոնք իբր խռովարար և պուլկար քոմիթէներու հետ յարաբերութիւն մշակող ամբաստանած էին, և պատճառ եղած էին անոնց երկար ատեն բանտարկուելուն և մէկու մըն ալ մահուանը:

Արդ, պատժական օրինագիրքը նախատեսա՞ծ է ժուռնալճիութիւնը և անոր հետեւանք եղող ոճիրները: Ինչո՞ւ դատապարտեց ուրեմն Պիլալը և Մէհմէտ Իհսանը: Անո՞ր համար արդեօք որ այդ ժուռնալներէն վնասուողները Թուրքեր էին, մինչդեռ Նէճիպ Մէլհամէի զազանութիւններուն զոհերը միայն Հայերը ենթարկուած են: Բայց պատժական օրինագիրքը Թուրքի և Հայու մէջ խտրութիւն չի դներ: Եթէ Թուրքին կորստեան պատճառ եղող ոճրագործը կը պատժուի, Հայուն կորստեան պատճառ եղող ոճրագործն ալ կը պատժուի, մանաւանդ երբոր գործուած ոճիրները համեմատ հանգամանքներու տակ կը ներկայանան:

Ուրեմն, եթէ Նէճիպ Մէլհամէ իր գործած անհամար ոճիրներուն ապացուցումէն ետքը՝ օրէնսդրական փցուն առարկութիւններով ազատ արձակուի, առանց սխալելու կարելի է ըսել որ «Նէճիպ Մէլհամէ ազատ արձակուեցաւ իր ապացուցուած ոճիրները Հայերու վրայ միայն գործած ըլլալուն համար:»

Պիլալն ու Մէհմէտ Իհսանը դատապարտող օրինագիրքը պէ՛տք է որ պատժէ — և աւելի ծանր կերպով — Նէճիպ Մէլհամէի պէս հասարակ չարագործ մը:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Հալէպէն հետեւեալ հեռագիրը ուղղուած է խմբագրութեանս, փետր. 21 թուով, առաջնորդ Տ. Շահէ վարդապետի, և վարչական ժողովներու անդամ Տ. Ղեւոնդ քահանայի ու Գառնիկ էֆ. Գույումճեանի կողմէ.—

«Վանքապատկան իրաւունքները, բըռնապետութեան ատեն իսկ չէին բռնաբարուած, բայց Սահմանադրական վարչութեան օրով եկեղեցական ինչքերուն ու կալուածներուն գրաւումէն զգացուած, Սոյ Ս. Կաթողիկոսը ստիպուած է հրաժարիլ: Իրաւունքի այս բռնաբարումին պատճառաւ ժողովուրդը, մեծ յուզման մատնուած, կը բողոքէ և արդարութիւնը գործադրուելով Ս. Կաթողիկոսին հրաժարման պատճառ եղող վիճակին բարձումը կը պահանջէ յանուն Սահմանադրութեան:»

ՋՈՒԼՈՒՄԸ ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ

ԲՌՆԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄ

[Հեռագիր «Արեւելք»ի]

Մուշի առաջն. փոխանորդին և վարչական մարմիններու եկեղեցական և աշխարհական անդամներու ստորագրութեամբ հետեւեալ հեռագիրը ուղղուած է խմբագրութեանս շաբաթ օրուան թուականով: Այս հեռագրին բնագիրը ուղղուած է Օսմ. Խորհրդարանին:

«Ասկէ մէկ տարի առաջ Բիրվասի գիւղացի Ամօի տղայ Ալի, յիշեալ գիւղացի Սարգիսի եղբայրը կը սպաննէ և աղջիկը՝ Խումարը առեւանգելով իր քովը կը պահէ, առանց տեղեկութիւն տալու կառավարութեան: Յիշեալ աղջիկը Սահմանադրութենէն օգտուելով Աղ Զայ գիւղը երթալով ըստ մեր կրօնքին կ'ամուսնանայ Համբարձում անուն մարդու մը հետ: Կառավարութիւնը իմանալով այդ դէպքը, բռնի ձեռք անցընելու համար յիշեալ կինը, ժանտարմաներ կը ղրկէ, որոնք բռնութիւններ ի գործ դնելէ զատ, մէկ քանի տղաքներ կը խոշտանգեն և վեց հոգի կը ձերբակալեն: Ասոր վրայ՝ Խումար կը փախչի և կ'ապաստանի Հայոց առաջնորդարանը: Տեղւոյս կառավարիչը իր թոյլ և օրինազանց բնաւորութեամբ պատճառ եղած էր նախկին ռէժիմին: Սահմանադրական օրէնքներու համաձայն կրօնական խնդիրներու վերջ մը տալու համար՝ առաջնորդարանի և շրջականերու մէջ յարձակում ընող ստորին մարդիկ վախցնելով խնդրին առաջքը առնուած էր: Այդ մարդիկը զինուած և բարեկարգութեան թըշնամի էին: Ժողովրդեան և խաղաղասիրութեան հակում ունեցող Դաշնակցութեան կրկնակի դիմումներուն շնորհիւ, առաջնորդարանի վրայ յարձակում ընող խուժ ժողովուրդը ցրուելու համար, տեղւոյս կառավարիչը ստիպուեցաւ շրջան պահակախումբեր հանել: Կառավարութիւնը երբե՛ք ո և է ազդու միջոց ձեռք չառաւ. գիշերը յիշեալ կնոջ քով եկեղեցական մը և երկու հայ աշխարհականներ ձգելու խոստումով կառավարիչը ջանաց առաջնորդարանէն ոստիկանատուն տանիլ զինքը բռնի: Առաջնորդարանը նոր յուզումներու և վտանգներու տեղի չտալու համար, ստիպուեցաւ կառավարութեան յանձնել Խումարը, ընկերակցութեամբ քահանայի մը և Քաղաք. ժողովոյ երկու աշխարհական անդամներուն: Սակայն կառավարիչը հակառակ իր խոստումին, կինը ձեռք անցընելէ յետոյ, ընկերացողները ճամբած է: Հայ ժողովուրդը երէկի այդ ցոյցէն յուզուած և կառավարիչին թոյլ և ապօրինի ընթացքէն իրենց կեանքին ու ինչքի մասին անվստահութեան մատնուած, եկեղեցիները ու դպրոցները գոցելու պարտաւորուեցան: Կառավարիչը ճար մը չգտնելով իսլամացնելու համար յիշեալ կինը, որ կը յայտարարէ թէ քրիստոնէական կրօնքին վրայ հաստատ պիտի մնայ, և միւս կողմէ կարեւորութիւն չտալով առաջնորդարանի կրկնակի դիմումներուն, զեկուցած է թէ Պիթլիս ղրկած է բռնի ուժով, և թէ կինը չպիտի իսլամացուի: Արդ, բռնի իրողութիւնը պատ. ժողովին ներկայացնելով և Սահմանադրութեան սիրոյն այնքան անձնազոհութիւն ցոյց տուող մեր Հայ Ազգին պատիւը և արժանապատուութիւնը պահելու համար, կը խնդրուի որ յիշեալ կինը ձեր ներկայութեան կոչէք և ըստ օրինի պէտք եղածը ընէք: Ասկէ զատ մեր կառավարիչին խռովարարական և հակասահմանադրական ընթացքը ակներեւ իրողութիւն մըն է: Կառավարիչին ներկայութիւնը մեր երկրին համար վտանգ մը ըլլալով, կը խնդրենք որ յիշեալը ժամ առաջ այս տեղէն հեռացուի և մեր ինչքն ու կեանքը ապահովող միջոցներ ձեռք առնելու հոգ տարուի:»

ՏԵՂԱՊԱՀ Սրբազանը այսօր պաշտօնական այցելութիւն պիտի տայ վարչապետ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի:

ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԸ մէկ քանի անդամներէ ի վեր չի կրնար նիստ գումարել իր անդամներէն մեծագոյն մասին բացակայութեան պատճառաւ: Ժողովական Շահրիկեան և Տօքթ. Սեղբոսեան էֆ.ները Տեղապահ Սրբազանին ուղղուած գրով յայտարարեր են որ եթէ մէկ քանի նիստերուն ալ միւսները բացակայ և ամուլ անցնին ժողովէն, իրենք ալ պիտի հրաժարին:

ԱՏԵՆԹԱՊԻ Գոլէճի տնօրէնէն հետեւեալ հեռագիրը ստացուած է. — «Կեդր. Թուրքիոյ Քոլէճ. Գոլէճին ուսանողներուն մէջ ատեն մը ի վեր ներքին կարգադրութեան դէմ հետզհետէ շատցող ծանր դժգոհութեան պատճառաւ Գոլէճը տնօրէն ժողովին հրամանաւ անպայման կերպով գոցուեցաւ մարտ 3էն սկսեալ:»

ԲԱԳՈՒԷՆ հաղորդւում է մի 16 տարեկան հայ աղջկայ յափշտակութեան մասին: Հեղինակը, ինչպէս աղջկայ ծնողներն են յայտնել ոստիկանութեանը, ազգով հայ է: Թէ ինչպիսի վիճակէ առեղծուած այսօր այս առեւանգումների շնորհիւ հայկական կեանքում, թէ ինչպիսի խուլիգանական արշաւանքների են ենթարկւում խաղաղ, անպաշտպան բնակիչները ու ինչպիսի ոչխարային ստրկութեամբ են հաշտւում այդ տեսակ ստորնացումների ու աղբեկումների հետ ոչ միայն առանձին անհատներ, այլ և հասարակական ամբողջ խմբակներ: Այսպէս Նովօ-Բազարնայա փողոցում, Ալագեանի տանը, հարսանիք է լինում: Երեկոյեան մօտաւորապէս ժամը 7-ին յանկարծ մտնում են գաւիթ՝ հիւրերի մէջ, 5 հայեր, դաշոյններով և ատրճանակներով զինված, ու հրամայում են երաժիշտներին նուագել իրանց ուզած եղանակները, իսկ տիկիններին՝ իրանց հետ պարել: Քիչ յետոյ նրանցից չորսը դուրս են գնում, բայց ժամը 11-ին նորից վերադառնում են: Այս անգամ նրանց հետ ոչ ոք չէ պարում և նրանք սպառնալիքներով հեռանում են: Նկւորներից հինգերորդը հանգիստ նստում է հիւրերի հետ մինչեւ վերջ: Ընթրիքից յետոյ, երբ հարսանիքաւորները բոլորովին մոռացութեան էին տուել սրիկայ այցելուներին, մօտաւորապէս գիշերվայ ժամը 3-ին ներս են խուժում նրանք և առանց քաշվելու սկըսում են իրանց վայրենութիւնները: Գոռոցները մերկացրած նրանք յարձակվում են ոչ միայն տղամարդկանց, այլ և կանանց վրա ու վիրաւորում Հայկանոյշ Յովհաննիսեանցին, Զանազան Պօղոսեանցին, Սիրանոյշ Եղիազարեանցին, Աննա Պօղոսեանցին և Զարի Մխիթարեանցին: Այդ միջոցին հիւրերից երկուսը դուրս են վազում ոստիկանութեանը յայտնելու, բայց աւազակները նկատում են և հետապնդելով նրանց փողոցում գնդակահարում են ու վիրաւորում մէկին՝ Կ. Յովհաննիսեանցին: Գնդակների ձայնից հաւաքվում են շրջակայ պահապանները և գնդակահարութեամբ ստիպում են աւազակներին փախչել: Այդ իրարանցման ժամանակ հինգերորդ աւազակը, որ հանգիստ նստած էր, գողանում է հիւրերից մէկի՝ Արշակ Պօղոսեանցի 250 րուբլու արժողութեամբ ոսկէ ժամացոյցը շղթայով ու փախչում: Հիւրերի ցուցմունքների համաձայն՝ յարձակվողներն են Մ. Օհանեանց, Ս. Մաղանեանց, Ա. Առուստամեանց, Համբարձումեան, իսկ հինգերորդ յայտնի չէ:

(Մնաց)

ԲՐՕՎԻՏԷՆՍԻ մէջ ինպաստ Հայաստանի սովեալներուն հանգանակութիւն կատարուելով 428 տոլար հեռագրով ղըրկուած է Ս. Պատրիարքին և հանգանակութիւնը շարունակելով 280 տոլարի չեք մըն ալ պիտի ղրկեն քանի մը օրէն: Այս լուրը տուող տեղեկատուն յայտարարեր է թէ, իրօք մեծ բան մը չէ տրուածը, բայց Բրօվիտէնսի հայ ժողովուրդին կարողութենէն վեր է ասկէ աւելին սպասելը:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ և ձայնագրագէտ Կովկասահայ Պ. Լեւոն Պօղոսեան, որ ծանօթ է արդէն մայրաքաղաքիս մէջ, իր սարքած համերգներով այս անգամ որոշած է խումբ մը կազմել և ամառուան եղանակին մէջ ժողովրդական համերգներ սարքել գիւղերուն մէջ:

ՑԱՒՈՎ սրտի կը ծանուցանենք թէ Պարտիզակի մեր թղթակիցը, Վահան Վ. Պարտիզակցիի եղբօրորդի և Տ. Մկրեան Հօր թոռ՝ Պ. Արիկ Տ. Մինասեան փետր. 21ին իրենց պարտէզին կից «Խորունկ Ձոր»ի մէջ հրազէնի երկու հարուածներով խժդժօրէն սպաննուած գտնուեր է: Տարաբաղդ երիտասարդին մարմինը արեան ճապաղիքներու մէջ փռուած էր և գրեթէ անճանաչելի: Ուղեղն ու աղիքները դուրս թափուած էին: Սպանութիւնը կատարուած է կանխամտածութեամբ: Շարժառիթը և արիւնկզակ մարդասպանները դեռ յայտնի չեն: Մեր ցաւակցութիւնները:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԷՖ. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆ

յանկարծական մահուամբ կնքեց իր մահկանացուն, ի խոր սուգ համակելով իր ազգականները: Յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը պիտի կատարուի վաղը, երեքշաբթի, ժամը $9^1/_2$ին, Պէշիքթաշի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուրկից մարմինը պիտի փոխադրուի Օրթագիւղի ազգ. գերեզմանատունը:

Պէշիքթաշ, 23 Փետր. 1909

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԹԷՀՐԱՆ, 6 մարտ.— Ամէն օր բաւական կարեւոր լուրեր տեղի կ'ունենան Դաւրէժի մօտ: Շահին կուսակիցները քանի մը արուարձաններ գրաւած էին, բայց յեղափոխականներու կողմէ ետ մղուեցան կորուստներով: Շահին կուսակիցներէն մէկ քանին գերի բռնուեցան յեղափոխականներու կողմէ, որոնք թնդանօթ մըն ալ գրաւեցին: Շահին զօրքերը մէկ քանի մղոն հեռու են մղուեցան: Բայց անոնք կը շարունակեն քաղաքը պաշարել, ուր պաշարի պակասը հետզհետէ աւելի զգալի կ'ըլլայ: Տէրութեանց միջամտութիւնը հաւանական կը նկատուի:

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Ֆալիէր ի պատիւ Էտուարտ թագաւորին հացկերոյթ մը տուաւ, որուն ներկայ էին Պ. Քլէմանսօ և Պ. Բիշոն: Զինուորական պատիւներ ընծայուեցան թագաւորին ելլելէ գացած և դարձած ատեն: Նախագահը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Էտուարտ թագաւորին:

ՊԷԼԿՐԱՏ.— Բօլիթիքայի բաժին նայելով, Սքուբշինայի ելմտական յանձնաժողովը, բացի 33 միլիոնի վարկէն արտակարգ սպառազինումներու համար, 15 միլիոնի յաւելում մը ըրած է այս տարուան պատերազմական ելմտացոյցին վրայ:

ՍՕՖԻԱ.— Ֆէրտինանտ թագաւորը այսօր հոս հասաւ: Պաշտօնական ո և է ընդունելութիւն չկատարուեցաւ:

ՊԷԼԿՐԱՏ.—Մալի ժուռնալի խմբագրին հետ ունեցած տեսակցութեան մը միջոցին Պ. Բասիչ յայտարարած է թէ սխալ է այն լուրը, որուն համաձայն, Սերպիա հրաժարած ըլլայ իր փոխարինութիւնները ուզելէ և ուրիշ պահանջումներէ: Ճշմարտութիւնը սա է որ, յարեց Պ. Բասիչ, Սերպիա ո և է բանակցութիւն չունի կատարելիք Աւստրիոյ հետ և ո՛չ ալ ամենափոքր բան մը խնդրելիք: Ռուսական ծանուցագրին մէջ փոխարինութիւններէ հրաժարելու խնդիր չկայ:

ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ.— Սվիեթի բաժին նայելով, բազմաթիւ ռուս կամաւորներ ճամբայ ելած են դէպի Սերպիա:

ՓԱՐԻԶ.— Այսօր Պ. Բիշօն երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ աւստրօ-հունգարական դեսպանին հետ, արեւելեան տագնապին ստացած նոր երեւոյթին պատճառաւ, որ արդիւնքն է Սերպիոյ հաշտարար դիրքին: Լիպէրթէ կ'ըսէ թէ Աւստրիա չպիտի ընդունի Դեսպանախորհուրդին գումարումը, եթէ երբեք Պոսնա-Հերսէկի վերաբերեալ կարգ մը կէտեր նախապէս չկարգադրուին տէրութեանց բացորոշ համաձայնութեամբը:

ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ.— Ձեռնհաս շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ ռուս կառավարութիւնը նախաձեռնարկ պիտի ըլլայ Դեսպանախորհուրդի գումարման հրաւիրելու Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող տէրութիւնները:

ՍՕՖԻԱ.— Մեծ ողողումներ պատահած են Դանուբի եզերքները: Թութրաքանի շրջականերուն մէջ քանի մը գիւղ ջուրին տակ մնացած են: Բազմաթիւ տուներ ծանրապէս վնասուած և մէկ քանին ալ փլած են: Սիլիսթրէ գաւառին մէկ քանի գիւղերուն մէջ ալ ողողումներ եղած են: Լրագիրներու բաժին նայելով, կարեւոր վնասներ կան. մէկ քանի հոգի ալ զոհ գացած են:

ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԿ.— Հանգանակութիւն մը բացուած է մայր եկեղեցի մը շինուելու համար ի յիշատակ Մանչուրիոյ պատերազմին մէջ ինկած ռուս զինուորներուն:

ԼՈՆՏՈՆ.—Նոր նաւարանի մը շինութեան միջոցին ալիքները յանկարծ խուժեցին աշխատող 16 գործաւորներու վրայ: Երեք հոգին միայն կարելի եղաւ ազատել:

ՊԷՐԼԻՆ.—Թաս գիւղին մէջ ձիւնին տակ թաղուած երկու տուներու բնակիչները, 15 հոգի, մեռեալ դուրս հանուած են:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ, 6 մարտ.— Թայմզի Փարիզեան թղթակցին ըսածին նայելով, Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ արդի վէճին լուծումը եթէ ոչ ամբողջովին գէթ մեծ մասամբ կախում ունի Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Ռուսիոյ համաձայնութեան պահպանումէն: Թայմզ կը յայտարարէ թէ երբ պատեհ առիթը ներկայանայ, Անգլիա ու Ֆրանսա անշուշտ իրենց աջակցութիւնը պիտի ընծայեն այն ամէն գործողութեան, որուն պիտի մասնակցի Ռուսիա: Բայց սա ալ ստոյգ է որ այդ երկու տէրութիւնները ո և է միջամտութեան չպիտի մասնակցին, եթէ պատրաստուած չըլլան: Երրեակ համաձայնութիւնը, արեւելեան տագնապին սկզբնաւորութենէն ի վեր, զօրաւոր ազդակ մը եղած է Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանման համար: Այդ համաձայնութեան վրայ կը հանգչի լաւագոյն յոյսը՝ բարեկամական եղանակով կարգադրելու համար հարթուելիք դժուարութիւնները:

ՍՔՈՒՊ.—Տեղական իշխանութիւնները իմացած են թէ քիչ ատենէն բազմաթիւ Պոսնա-Հերսէքցիներ պիտի գաղթեն: Կ'երեւի թէ Պոսնացիները պիտի փոխեն իրենց գաղթումի դրութիւնը, որ էր Փոքր Ասիոյ կողմերը հաստատուիլ: Միջոցներ կը փնտռուին այդ գաղթականները տեղաւորելու համար Ռումէլիի նահանգներուն մէջ:

ՍԷԼԱՆԻԿ.— Անշարժ կալուածներու Օսմ. նոր ընկերութիւն մը կազմուեցաւ բաժնեթղթերու վրայ: Դրամագլուխը 6,000,000 ֆրանք պիտի ըլլայ: Ընկերութիւնը գնած է Ֆրաթէլլի Ալլաթինի տան վերաբերող կալուածներ: Աստիէթէ Ժէներալ և Պանք տը Սալօնիք, որուն շահակից է նաեւ Վիէննայի Լանտէրպանքը, նոր ընկերութեան Վարչական Խորհուրդին մէջ անդամներ պիտի ունենան:

ՓԱՐԻԶ.—Էտուարտ թագաւորը այսօր Բարիզէն Պիարից մեկնեցաւ:

ԳԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

Օսմ. Միացեալ Իւնիֆիէի 1909 մարտի կտրօնը կտրուած ըլլալով այս առաւօտ բացուեցաւ 101 ղրշ. $25^1/_2$ փր.:

ՓԱԿՈՒՄ, Փեsr. 21/6 Մars			
Օսմ. Փոխ. Միացեալ 4 %	Օ. Ռ.	103	$27^1/_4$
Ամէնէն բարձր գին	»	103	$30^1/_2$
Ամէնէն վար գին	»	103	24
Րումէլի Երկաթուղի գոց	Ֆր.	175	25
Ամէնէն բարձր գին	»	175	50
Ամէնէն վար գին	»	175	25

ԲԱՑՈՒՄ, Փեsr. 23/8 Մars			
Օսմ. Փոխ. Միացեալ 4 % Փ.Կ.	Օ. Ռ.	101	$25^1/_2$
» » ժամը 6ին	»	101	25
Րումէլի Երկաթուղի	Ֆր.	175	50
» » ժամը 6ին	»	175	50
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	431	—
Անատ. Երկթ. Պարտթ. Ա. սերի	»	519	—
» » » Բ. սերի	»	517	—
» » բժնթղթ.	Ա. Ռ.	15	30
Շիրքէթի Խայրիէ	»	38	25
Շիրքէթի Խայրիէի Համիտիէ	»	1	45
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	»	4	10
Օսմ. Ծխախոտ		16	20
Թրամվէյ բաժնեթուղթ		6	85
» ժուիսանս		3	20
» պարտաթուղթ		488	—
Թրամվայ	Ֆր.	58	—
Տէրքոսի Ջուրի Ընկ.		313	—
Պալիս Գարապուրուն		440	—
Միթիլի Պանքա	Օ. Ռ.	4	30
Նէճիպ Քէօֆթա Թրամ. բժնթղթ.	»	2	—
Սալօնիքի Պանքա		120	—
Քարասու առանձնաշնորհեալ		27	—
» սովորական		23	—
Քարափ Իզմիրի		580	—
Լաւրիոմ	Ֆր.	55	—
Զօնկուլտաք	»	19	50
Քճէարի Ֆոնսիէ Էմիբրիեն հին		28750	
» » » նոր		253	—

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ				
Լոնտոնի վրայ չէք		Ղրուշ	110	20
Բարիզի	» »	Ֆրանք	22	$82^1/_2$
Վիէննայի	» »	Քուրոն	21	88
Պերլինի	» »	Մարք	18	70

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱՌԱԳԻՐՔԸ

Հանգուցեալ Լուսինեանի սոյն ճոխ ու լիակատար բառարանը, որ Բարիզի մէջ տպագրուած է, երկու ստուար հատորներէ կը բաղկանայ, գեղեցիկ պատկերներով զարդարուն: Երկար տարիներու աքնաջան և խնամոտ աշխատութեան արդիւնք եղող այս բառարանին մէջ կարելի է գտնել ֆրանսերէն լեզուին բոլոր գործածական բառերը, ոճերը, ասացուածները և անոնց համապատասխան նորակերտ բառեր, անծանօթ մնացած հին ու գաւառական բառեր, այնպէս որ ֆրանսերէնի թարգմանիչ մը ո և է դժուարութիւն չի քաշեր: Ամէն թարգմանչի համար անհրաժեշտ է Լուսինեանի ֆրանսահայ բառագիրքը, որ տեսակին մէջ գընահատելի աշխատասիրութիւն մըն է: Երկու հատորին գինն է 25 ֆրանք: Տասը օրինակէն աւելի առնողներուն համար գոհացուցիչ զեղչ: Գնել փափագողները պէտք է դիմեն տպագրիչ Տ. Տողրամաճեանի, Ֆինճանճըլար Շարգ խան, թիւ 36. Լուսինեանի բոլոր գործերուն կեդրոնատեղին է Բիւզանդեան գրատունը, Իզմիրլի օղլու խան, թիւ 7-8, և բոլոր գրավաճառներուն քով կը ծախուի: 4

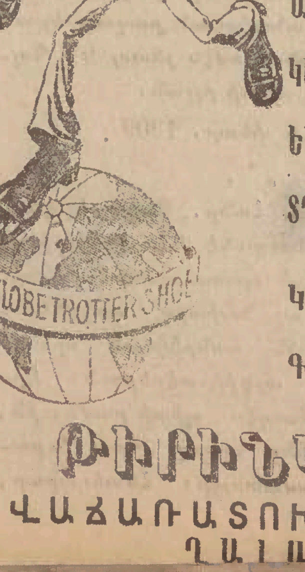

ԼԱՒԱԳՈՅՆ
ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ,
ԱՐԱՆՑ,
ԿԱՆԱՆՑ
ԵՒ
ՏՂՈՑ ՀԱՄԱՐ
ԿԸ
Գտնուին
ԹԻՐԻՆԿ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
ԴԱԼԱԹԻԱ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ-ՊԱՆՔԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին վիճակահանութեան 24000 թիւերը փետր. ամսուն մէջ ճշտուած կերպով պիտի քաշուին վեց օրեն:

Վեցերորդ օր 26 փետր. 1324, հինգշաբթի

Հատ	Ոսկին 100ին	Գումար
1	1200000	1200000
1	500000	500000
1	400000	400000
1	300000	300000
1	200000	200000
1	100000	100000
2	40000	80000
10	20000	200000
50	10000	500000
125	4000	500000
207	800	165600
—	200	720000
3600		4865600

Տոմսակները կը ծախուին Երկրագործական Պանքայի կեդրոնատեղին, կամուրջին մասնաճիւղը և սեղանաւորի խանութները։

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԴ.— 1891ի 4% Օսմանեան փոխառութեան պարտաթուղթերէն ունեցողներուն կը ծանուցուի թէ յիշեալ պարտաթուղթերուն 38րդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1909 յուն. 31/13 փետր.ին Հանր. Պարտքի վարչութեան կեդրոնատեղին, Ճըղալ Օղլու փողոց, Պոլիս։

* * *

ԱԶԴ. — 1881 դեկտ. 8/20 Թուակիր կայս. հրամանագրին Ը. և Ը. յօդուածներուն և 1903 սեպտ. 1/14 Թուակիր յարակից հրամանագրին ԺԲ. յօդուածին համաձայն, Ռումելի երկաթուղիի հետեւեալ պարտաթուղթերը. — 332,433, 406,593, 406,594, 474,685, 548,171, 581,291, 592,619, 753,211, 753,212, 753,215, 1,255,599, 1,896,984 որոնք 1879 ապրիլ 1ի վիճակահանութեան մէջ պարգեւ շահած և տակաւին չեն ներկայացուած, 1909 ապրիլ 1ին ջնջուած պիտի համարուին։

Կ. Պոլիս 1 փետր.

* * *

Ազդ.— 1325 ելմտական տարւոյն մարտ ամիսը մօտեցած ըլլալուն, երբ կը կատարուի ոգելից ըմպելիի տուրքին առաջին վճարումը, Թողեալ Հասոյթներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը յիշեցնէ Կ. Պոլիս և շրջականները հաստատուած ոգելից ըմպելիի վաճառողներուն թէ, այդ մասին պատրաստուած կանոնագրին 14րդ յօդուածին համաձայն, պարտին վաճառման տուրքը վճարել փետր. ամսուն մէջ և արտօնագիր առնել։ Նոյնպէս ոգելից ըմպելիի վաճառողներուն կը ծանուցուի թէ յիշեալ կանոնագրին 10րդ յօդուածին վերջին հատուածին համաձայն, պարտին դիմել Կ. Պոլսոյ ոգելից ըմպելիի կեդր. Տեսչութեան և Հանրային Պարտքի Արնավուտգիւղի, Սարըեարի, Պէյքօզի, Սկիւտարի, Գատըգիւղի և Գումգաբուի գործակալութեանց, իրենց վաճառման արտօնագիրը նորոգելու համար։ Անոնք որ յառաջիկայ Մարտ 1էն առաջ այդ արտօնագիրը չեն առած և ոգելից ըմպելի կը ծախեն առանց արտօնութեան, օրէնքին սահմանած կանոնական տուգանքին պիտի ենթարկուին փետր. ամիսը լրանալուն պէս։

* * *

ԱԶԴ.— Օսմ. Հանր. Պարտքի վարչութիւնն աղի ճիւղին համար պէտք ունի. 1. Հարիւր քիլօ աղ պարունակելու չափ մեծ 400,000 կանեփէ (ժիւթ) պարկ 46×26½ ինչեւ չափով և 2½ անգլ. լիպրա ծանրութեամբ։ 2. Յիսուն քիլօ աղ պարունակելու չափ մեծ 200,000 կանեփէ պարկ 28×23 ինչեւ չափով և 1½ անգլ. լիպրա ծանրութեամբ։ Երկու մեծութեամբ այս պարկերը Լիվըրբուլ Իվլըլ տեսակէ, եզերքները կարուած և խայծողան քսուած պիտի ըլլան և մէջտեղը 2 մատնաչափ լայնութեամբ կապոյտ գիծ մը պիտի ունենան։ Յանձնումը պիտի կատարուի 1909 Յունիս ամսոյ մէջ Իզմիրի մէջ «թալամ»ով։ Մատուցումները պիտի ղրկուին Օսմ. Հանր. Պարտքի Ընդհ. Տնօրէնութեան, կնքեալ պահարանով առ առաւելն մինչեւ 1909 Մարտ 1/14։ Ապրանքին ամբողջ արժէքին 10%ին համասար երաշխաւորութիւն մը տալ պէտք է հնչուն դրամով, կամ Վարչութեան ծանօթ դրամական հաստատութեան մը արժեթուղթեր յանձնելով և կամ այդ հաստատութիւնն իբր երաշխաւոր ներկայացնելով։ Պարկերուն նմոյշները փափաքողներուն տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուին և փոխադրութեան ծախքերէն զատ 10 ղրշ. գանձելի նմոյշ մը կը ղրկուի այն վաճառատան որ խնդրանք մը կը ներկայէ այդ մասին։

Ընդհ. Տնօրէնութիւն

* * *

ԱԶԴ. — Հանր. Պարտքի վարչական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ 1909 մարտ 1/14էն սկսեալ, հարիւրին երկու 2% տոկոս պիտի վճարուի Միացեալ պարտքի արժեթուղթերուն թիւ 11 կտրօնին փոխարէն. տոկոսի վճարումները մինչեւ 31/13 օգոստոս 1909 պիտի կատարուին կտրօնին վրայ նշանակուած քաղաքներուն մէջ։ Այդ պայմանաժամէն յետոյ Կ. Պոլսոյ մէջ վճարելի պիտի ըլլան։

Կ. Պոլիս, 16 փետր. 1909

* * *

ԱԶԴ. — Օսմ. Հանր. Պարտքի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Երէնգիւղէ և Գըզըլ Թօփրաքի պատուաստի դպրոցները այս տարի ալ նախորդ տարիներու պէս պիտի սկսին ամերիկեան որթատունկեր բաշխել այգիի տէրերուն։ Որթատունկերը ձրիապէս պիտի բաժնուին, առ առաւելն հինգ հազար հատ իւրաքանչիւր խնդրատուոյի։ Հետեւաբար, այդ որթատունկերէն ունենալ փափաքողները պարտին յառաջիկայ յունուար 15էն սկսեալ մինչեւ 1909 մարտ 15 (Ն. Տ.), չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը ներկայանալ Երէնգիւղ, պատուաստի վարժարաններու տնօրէն Պ. Էքէրլէնի, իրենց խնդրագիրները ներկայացնելու համար։ Այդ խնդրագիրներուն մէջ պէտք է յիշատակուին անուն և մականուն, գաւառին ու գիւղին անունը ուր կը գտնուին այգիները և վերջապէս որթատունկերու յատկացուելիք հողին տարածութիւնը։ Ասկէ զատ խնդրատուները պարտին Պ. Էքէրլէնի ներկայացնել նմոյշ մը այն հողէն, ուր պիտի կատարուի տնկարկութիւնը, վերլուծում կատարելու համար։ 10—8

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Վիճակ 30 Նոյեմբերի 1908

ՊԱՀԱՆՋՔ	Օսմ. Ոսկի
Բաժինք չգանձուած	5,500,000 —
Մնտուկ ի Կ. Պոլիս	3,579,513 45
Պետական արժէթուղթք	1,223,671 82
Զանազան արժէթուղթք	2,090,898 20
Գանձելի փոխանակագիրք	2,323,252 31
Ընթացիկ հաշիւք կայս. Գանձուն — պարտականք	2,399,194 05
Ընթացիկ հաշիւք զանազանք — պարտականք	2,827,819 55
Փոխատուութիւնք արժէթղթոց եւ վաճառաց	5,112,554 13
Անշարժ եւ շարժուն գոյք	296,306 64
Զանազանք	207,815 69
	26,561,025 84
ՊԱՐՏՔ	
Դրամագլուխ	11,000,000 —
Պանքատունք ի շրջաբերութեան ի Կ. Պոլիս եւ ի մասնաճիւղս	906,186 —
Վճարելի փոխանակագիրք	1,397,970 74
Ընթացիկ հաշիւք զանազանք — պահանջողք	1,365,903 45
Դրամական աւանդք որոց պայմանաժամով	10,155,242 99
Վճարելի չահաբաժինք	12,493 82
Կանոնական պահեստ	1,098,012 —
Զանազանք	625,216 84
	26,561,025 84

Վաւերացեալ ճշդութիւնն ըստ տոմարաց

Տնօրէն	Հաշուակալ	Ընդհ. Տնօրէն
Ա. ՌԱՆՋԻՐԻ	Օ. ՊՐԱՆՑ	Ժ. ՏԻՖԻՍ

* * *

ԱԶԴ. — Քոնսոլիտէի 4% օսմ. պարտաթուղթերէն ունեցողներուն կը ծանուցուի թէ այդ պարտաթուղթերուն թիւ 38 կտրօնները, որոնց պայմանաժամը 1909 մարտ 1/14ին կ'աւարտի, ինչպէս նաեւ 1/14 փետր.ի վիճակահանութեան մէջ ամորթի շահած արժեթուղթերը յառաջիկայ մարտ 1/14էն սկսեալ վճարելի են Օսմ. կայս. Պանքայի Ղալաթիոյ կիշէներէն, ամէն օր, ժամը տասնէն մինչեւ երկուքուկէս, կէս օրէն յետոյ, բացի կիրակէ, իսկ ուրբաթ օրերը՝ ժամը տասնէն մինչեւ կէս օր։ Ի փոխարէն կտրօններու և կամ ամորթի ելած պարտաթուղթերու, որոնց պէտք է ընկերանան թուակիր պորտօներ, ընկալագիր մը պիտի յանձնուի տէրերուն. այդ ընկալագիրը, տրուած թուականէն տասը օր յետոյ, վճարման համար պէտք է ներկայացուի օսմ. կայս. Պանքայի Ղալաթիոյ մնտուկին։

Կ. Պոլիս, 27 փետր. 1909 15—1

ԱՄԷՆ ՏԵՂ
ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Կովկասի հանքային ջուրերը, Ռուս կառավարութեան կողմէ արտօնուած և ծախուած, «Նարզան և Էսսէնթուքի թիւ 20» անունով։

ՆԱՐԶԱՆը այնպիսի հանքաջուր մըն է որ արիւնը կը մաքրէ և ֆիզիքական ուժերը կը կազդուրէ։ Միզանյքի քրոնիկ հիւանդութեանց և աւազախտի և ուրիշ հիւանդութեանց դէմ ազդեցիկ է։ Ախորժակ ալ կը գրգռէ։ «Էսսէնթուքի թիւ 20» լաւագոյն հանքային ջուրն է սեղանի համար։ Ստամոքսին թթուտութիւնը կը չէզոքացնէ և մարսողութիւնը կը դիւրացնէ։ ՆԱՐԶԱՆ ԵՒ ԷՍՍԷՆԹՈՒՔԻ ԹԻՒ 20 պաշտօնապէս արտօնուած են բժշկական հեղինակութեանց կողմէ։

Գլխաւոր մթերանոցը և գրասենեակը կը գտնուին Պոլիս, Տիվան Եօլու փողոց, թիւ 144, թէ՛ մեծաքանակ և թէ փոքրաքանակ կը ծախուին մեր առաջին խաճալորդին՝ «Թի Էքօնոմիք Քօ-Օբէրաթիվ Սօսայթի լիմիթըտ»քով, բոլոր դեղարանները, ճաշարանները, նպարավաճառանոցները և այլն։ Նոյնպէս մեր մթերանոցին մէջ կը ծախուի Թաշտէլէնի ջուր, կառավարական քօնթրոլի տակ։

Միակ ներկայացուցիչ ամբողջ Թուրքիոյ, Եգիպտոսի եւ Յունաստանի համար:

50—40 ՔՕԼ Է. ՇԻԼԱՄՈՆՈՖ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

11,000,000 օսմ. ոսկի կամ 250.000,000 ֆրանք դրամագլխով

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ Ղալաթիա
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ՝ Պոլիս, Եէնի Ճամի
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ՝ Բերա, Մեծ Փողոց թ. 347

ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ

Ատալիա, Ատանա, Այտըն, Աֆիոն-Գարահիսար, Հալէպ, Աղեքսանդրիա, Էտիրնէ, Էնկիւրի, Պաղտատ, Պասրա, Պէյրութ, Պրուսա, Գասթեմունի, Գոնիա, Տէտէ Աղաճ, Էսկիշէհիր, Երուսաղէմ, Գալամաթա, Գոնիա, Լառնագա, Լիմասոլ, Գահիրէ, Մերսին, Միտիլլի, Մանաստր, Նիքոսիա, Ռոտոսթօ, Փոր-Սաիտ, Սելանիկ, Սամսոն, Սըվազ, Իզմիր, Տրապիզոն, Սուրիական Տրիպոլիս եւ Սկիւպ։

Որոշեալ պայմանաժամով կամ ընթացիկ հաշւով (գոնթ-գուրան) փոխատուութիւն կ'ընէ, արժեթուղթեր կամ փոխանակագիրներ (բոլիցա) պահելու առնելով։

Փոխանակագիրներ կը զեղչէ։ Թուրքիոյ և օտար երկիրներու գլխաւոր քաղաքներուն վրայ փոխանակագիրներ, չէքեր, վարկագիրներ ու հեռագրական օրտիններ կու տայ։

Ընթացիկ հաշիւներ կը բանայ, արժեթուղթեր եւ արժեքաւոր առարկաներ կ'ընդունի ու կը պահէ։

Թուրքիոյ եւ արտասահմանի մէջ կտրօններ եւ փոխանակագիրներ կը գանձէ, առեւտրական հրամաններ կը գործադրէ, զանազան տեսակ դրամներ կը փոխէ, կ'առնէ ու կը ծախէ։

Օսմ. Կայս. Պանքան իբր աւանդ կ'ընդունի, պահպանման փոքր վճարքի մը փոխարէն, ամէն տեսակ արժեթուղթեր, օսմանեան կամ օտար, անուանական կամ կրողին։ Արժեթուղթերը պահելու Չէլիկէ արկղներու կառուցուածքը, անհրաժեշտ ապահովութիւն կ'ընծայէ։ Ընդունուած արժեթուղթերը իր մնտուկներուն մէջ (պահարանով եւ մեքենական ապահովումով), որոնք կատարեալ պահպանութիւն կ'ընծայեն։ Ընդունուած մը կը յանձնէ, որուն մէջ նշանակուած են վիճակահանութեանց մէջ ելած թիւերը։

Օսմ. Կայս. Պանքան պաշտօնապէս կը գանձէ, առանց միջնորդչէքի, աւանդուած արժեթուղթերուն կտրօնները, Կ. Պոլսոյ մէջ վճարելի։ Արտասահմանի մէջ գանձելի կտրօններուն համար չափաւոր միջնորդչէք մը կ'առնուի եւ օրուան փոխանակագինին համաձայն տիրոջ հաշւոյն կ'անցուի պայմանաժամի կամ գանձումի օրուան փոխանակագինով։

Ժամանակին գանձելու համար աւանդ տրուած արժեթուղթերուն կտրօնները պայմանաժամէն 20 օր առաջ կը կտրուին։

Օսմ. Կայս. Պանքան իբր աւանդ արժեթուղթեր կ'ընդունի նաեւ իր պատասխանատու գործակալութեանց մէջ՝ Լոնտոն ու Փարիզ, իր գլխաւոր մասնաճիւղերուն մէջ՝ Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, Իզմիր, Պէյրութ, եւայլն, ինչպէս նաեւ իր գլխաւոր թղթակիցներուն մօտ՝ Աթէնք, Պերլին, Պրիւքսէլ, Հռոմ, Վիէննա, եւայլն։ Տեղեկացուներու արդիւնքը աւանդատուին տրամադրութեան տակ դրուած է, կամ իր հաշւոյն անցուած, Կ. Պոլսոյ մէջ։ Այն յաճախորդները, որոնց արժեթուղթերը ի պահ դրուած են, կրնան իրենց խնդրանքին վրայ, դրամ առնել տեղերէն առնել կամ իրենց հասցէին ղրկել տալ։

Օսմ. Կայս. Պանքան կը կատարէ սակարանական հրամաններ մեր եւ օտար հրապարակներու վրայ. գնում եւ վաճառում կը կատարէ կանխիկ կամ պայմանաժամով։ Հանրութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ, օրուան գնով, կարգ մը արժեթուղթեր, ինչպէս Ռումելիի երկաթուղիի, Եգիպտական Քրէտի Ֆոնսիէի Ցեմենտատան ազգ. Պանքային պարտաթուղթերը, Օսմ. Ապահովագրական Ընկերութեան, եւայլնի բաժնեթուղթերը։ Անմիջական կերպով յանձնելի են այս արժեթուղթերը։

Օսմ. Կայս. Պանքան կը ստանձնէ արժեթուղթերու վրայ ամէն գործառնութիւններ. փոխանձում, կտրօններու նորոգում, եւլն., մասնաւոր սակագին մը համաձայն։ Օսմանեան եւ օտար արժեթուղթերու վրայ փոխատուութիւն կ'ընէ հաշւընթացով և չատ չ փոխար պայմաններով։ Իրենց պայմանաժամէն առաջ կը զեղչէ կարգ մը օսմանեան եւ օտար արժեթուղթերու կտրօններ։ Իր մնտուկներուն մէջ գտնուած արժեթուղթերուն կտրօնները կը վճարէ, առանց միջնորդչէքի, ինչպէս 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերու, 1901-1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերուն եւ Քիւոր Նաւահանգստին 6% փոխառութեան պարտաթուղթերուն կտրօնները։

Օսմ. Կայս. Պանքան բաժին մը հաստատած է՝ Սակարանի արժեթուղթերուն վրայ տեղեկութիւններ տալու, անոնք Սակարանին մէջ ընդունուած ըլլան կամ ոչ։ Այս տեղեկութիւնները ձրի կը տրուին։

Օսմ. Կայս. Պանքան կ'երաշխաւորէ ընդդէմ հարիւրին հարիւր վճարելէ առաջ ելած կորուստը, վիճակահանութեան միջոցաւ, այսինքն վճարման գինով։ Ապահովութեան սակը, որ փոփոխական է, կը հաղորդուի ուզողին։

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ

Ժամանակացոյց կոխմբ.երու երթեւեկի.

1909 մարտ 1 (Ն. Տ.) Բշ. օրէն սկսեալ

ԳՈՆԻԱ — ԷՐԷՅԼԻ — ՊՈՒԼԿՈՒՐԼՈՒԻ ԳԻԾ

ԵՐԹ — Կոխմբ. 623 Ապր. եւ Ճմբ. Առտու

Կայարան		
Գոնիա	մկն.	11 —
Գաչին խան		11 31
Զումրա		12 15
Արբէ Էօրէն		12 43
Մանտասուն		1 12
Գարաման	ժմ.	1 43
	մկն.	1 58
Սիրտօվա		2 24
Այրանճը-Տէրպէնտ		3 14
Ալաճա		3 50
Էրէյլի	ժմ.	4 15
	մկն.	4 45
Պուլկուրլու իրիկուան	ժմ.	5 —

ԴԱՐՁ — Կոխմբ. 624 Ապր. եւ Ճմբ. Իրիկուն

Կայարան		
Պուլկուրլու	մկն.	5 20
Էրէյլի	ժմ.	5 38
	մկն.	7 20
Ալաճա		7 47
Այրանճը-Տէրպէնտ		8 31
Սիրտօվա		9 13
Գարաման	ժմ.	9 37
	մկն.	9 52
Մանտասուն		10 25
Արբէ Էօրէն		10 54
Զումրա		11 30
Գաչին խան		12 06
Գոնիա իրիկուան	ժմ.	12 35

50—22

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Սեֆէր 20 թուակիր Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նազըր խան, Հէզարէն փողոց, թիւ 14, Քօօբէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սատօք, Շէյխ Իւլ Իսլամ խան, Պահճէ Գաբու թիւ 10.
Պոլիս, Ապտի պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այմէլօղլու, Էմին-Էօնիւ, Պահչէ Գաբու Իզմիր փողոց.
Գատըգիւղ, Ալեքսանդր Անաստասիատիս չուկայի հրապարակ.
Գատըգիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մոտա ճառաճէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյիւքտէրէ ճամբախի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Րէօսըլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկէլիաչէ, շուկայի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Քէչէճեան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ՍԻՆԿԷՐ
ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ
THE SINGER MANUFACTURING Cie

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ անգլ. պողպատէ շինուած ըլլալով, իրենց ամրութեան եւ զօրութեան մէջ անմրցելի են, որ աշխարհիս ամէն կողմը տարածուած են և բոլոր ցուցահանդէսները, գերձակներն ու կօշկակարները լաւ Սինկէրի մեքենայ ունին ու գործածել։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 490է աւելի մեծապատիւ վկայական և չքնաղ մետալներ ստացած է բոլոր ցուցահանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր բովանդակ Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուններուն մէջ։

Բերա	1. Մեծ փողոց, Պօն Մարշէի դիմաց թիւ 343 և 343 կրկին. 2. Ղալաթա Սէրայի դիմաց.
Ղալաթա	1. Սինկէր խան Թիւնէլի մօտ. 2. Քարաքէօյի կամուրջին դիմաց
Պոլիս	1. Սուլթան Համամ թիւ 3. 2. Սուլթան Պայազիտ Փոստային կամուրջին դիմաց թիւ 13.
Սկիւտար	Չարշը Պօյը, թիւ 120.

Դասեր և նորոգութիւններ ձրի։ Սինկէր Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց թիւ 343 և 343 կրկին, Պարզնօ պէյ Ֆիւզ Օղլուի մօտը։ 16 50—37

HAMMOND ՀԱՄԸՆՏ

ԳՐԵՐԸ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՏԵՍԱՆԵԼԻ 2 ԳՈՅՆ ԳՐՈՂ ԵՒ ՎԱՅՐԿԵՆԱՊԷՍ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ ԳՐԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

130 ԶԱՆԱԶԱՆ ՁԵՒ ԳՐԵՐ 30 ՏԱՐԲԵՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

ՎԱՃԱՌՄԱՆ ՄԻԱԿ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ՌԻՇԱՄ Մ. ՓՕՆՏ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱԼԱԹԻԱ — ԲԱԹԱԼՕՆԸ ՁՐԻ — Քիւչիւք Թիւնէլ խան

Համընտ և որ կը գրէ Ֆրանսերէն, անգլիերէն, հայերէն եւ յունարէն վերջապէս 30 լեզու մէկ մեքենայի վրայ 20—2

ՌՈՍԻԱ
COMPAGNIE ROSSIA D'ASSURANCES

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ 1881Ի ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ

Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Պետերսպուրկ

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կը կատարէ ընդդէմ հրդեհի, ամէն տեսակ արկածներու, ճամբորդութեան պատահարներու, երկաթուղիի ու շոգենաւի մէջ, ապրանքներու փոխադրութեան ու ցուցափեղկի ապակիներու խորտակուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666 ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	162,600,000 »
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար	460,946,000 »
1906 տարուան մէջ գանձուած ապահովագին ու տոկոս	75,130,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան Վօյվօտա Ղալաթիա։ Պոլսոյ գործակալութեան, Տէլէֆօզզատէ խան Աչըր Էֆէնտի ճառաճէսի, թիւ 26։

Տնօրէն, Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին՝ Ա. ՀԻՒՐՄԻՒՋ 11 50—22

WILSON LINE
HULL-CONSPIE-NOVOROSSISK-ODESSA

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Ընդմէջ Հըլի, Կ. Պոլսոյ եւ Օտեսայի

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
Ալպանօ	1069	Ցիտօ	4311	Հիտալկօ	1531	Մարտէլլօ	3709	Սաֆօ	1119
Ալէփօ	3807	Ցամբրօ	938	Հինտու	3720	Միքատօ	3557	Ցիկօ	1735
[illegible]	1541	[illegible]	2383	Հորաթիօ	1600	Մէլօ	1057	Սիլվիա	119
[illegible]	2277	Ցռազօ	1713	Հումպէր	595	Մոնթէլլօ		Սցէրօ	1203
[illegible]	1832	Ցիմոնօ	504	[illegible]	2354	Մուրիլլօ	3419	Թասսօ	1323
[illegible]	1364	Էռլօ	3464	[illegible]	5540	Նէգօ	1933	Թ. Ուիլսըն	1549
[illegible]	4481	Էլլօգաստօ	1520	[illegible]	1080	Օսլօ	4100	[illegible]	3337
Դէլլօ	1371	Էրազօ	1341	[illegible]	1053	Օթէլլօ	4036	[illegible]	1470
[illegible]	1837	Ֆլօրօ	954	[illegible]	2307	Օրլանտօ	1535	[illegible]	242
[illegible]	1344	[illegible]	1828	[illegible]	1700	Պալէրմօ	1637	[illegible]	1914
[illegible]	1094	Ֆլամինկօ	349	Լէօ	1053	Պալօ	510	Վոլօ	1289
[illegible]	2729	Ֆրանչիսքօ	4582	Լէոնարտօ	2272	Ռիալթօ	3329	Վ. Ուիլսըն	2391
[illegible]	1831	[illegible]	3060	Լիվորնօ	1643	Ռինալտօ	1553	[illegible]	1350
Գոլորատօ	4235	[illegible]	1143	Լորէնցօ	3191	Ռոլլօ	1613	Զէնօ	1290
[illegible]	2905	[illegible]	1011	Մալմօ	724	Ռոմէօ	1789	[illegible]	
[illegible]	895	[illegible]	1695	Մարէնկօ	1272	[illegible]	136	[illegible]	

Ընդհանուր վաճառքով Հըլէն հոս հասած են.

Միֆասօ շոգենաւը, նաւապետ Թօրր։

Քասբէլլօ շոգենաւը, նաւապետ Ճօն։

Ընդհանուր վաճառքով Հըլէն հոս կը սպասուին.

Քլասօ շոգենաւը, նաւապետ Պէլտինկ, ամսոյս 15ին։

Մարօֆֆօ շոգենաւը, նաւապետ Մաք Լօուէն, մարտ 31ին։

Դիմել Գործակալներուն՝ Ֆ. ՀԻԼՏ ԷՆՐԻՉՕՏ Թիւ 22—24, Քիւչիւք Միլլէթ խան, Ղալաթիա 10 50—40

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՑՈՅՑ ՏՈՒԱՒ ԹԷ

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

Իւրենին կատարեալ սնունդ մը կը կազմէ. բժիշկներուն եւ մայրերուն միաձայն վճռին համաձայն

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ

Թանկագին սնունդ մըն է տղոց եւ ակարակազմներու համար:

50—22

Cie RUSSIE

Navigaiion à Vapeur et de Commerce

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթուան երթեւեկութիւններ

Փետրուար

Դշ. 5/18 Ինէպօլի, Սինօպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասօն, Տրապիզոն, Րիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։
Դշ. 5/18 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին։
Եշ. 6/19 Իզմիր, Պիրէոս և Աղեքսանդրիա. ժամը 10ին։
Եշ. 6/19 Օտեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 7/20 Սեվաստոպոլ. ժամը 10ին։
Շբ. 8/21 Օտեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 8/21 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիոս, Հռոդոս, Մերսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպօլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բոռ-Սաիտ և Աղեքս. ժամը 4ին։

Khedivial Mail Line

(Քէտիվիալ Մէյլ Լայն)

Շոգենաւային Ընկերթ.

Շաբաթական ամենեն արագ երթեւեկը Պոլսոյ եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ

«Իսմաիլիա» շոգենաւը, նաւապետ Անտէրլին, կիրակի, 7 մարտ 1909 (Ը. Ն.), կէս օրէն Աղեքսանդրիայէն հոս կը ժամանէ. իսկ երեքշաբթի 9 մարտ 1909 կէս օրէն ետքը ժամը 3ին պիտի մեկնի Աղեքսանդրիա, հանդիպելով Իզմիր և Պիրէոս։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ

«Սաիտ» շոգենաւը նաւապետ Ֆին-տլէյ մարտ 10ին հոս հասնելով, մարտ 13ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Կէլիպօլը, Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Սագըզ, Հռոդոս, Մերսին, Իսքէնտէրուն, Սուրիական Տրիպոլիս, Պէյրութ Հայֆա, Եաֆա, Բօրթ-Սաիտ և Աղեքսանդրիա։

Տեղեկութեանց համար դիմել Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Ղալաթիա, քարափին վրայ, Մէյմէնէթլի խան, իսկ մասնաճիւղը՝ Պոլիս, Վալիտէ Սուլթան խան։

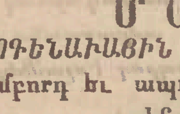

Մ Օ Ս
ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող շոգենաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սեգի	Նայլօգրիս
Միներս	Էմէյսիս
Ռափսիս	Պուզիրիս
Թէյպըր	Մօէրիս
Նարցօն	Ֆայկիբ
Նավարին	Ֆարօս
	Թիպը

Առաջին կարգի շոգենաւերը շատ հանգստաւէտ են, նաեւ մէջտեղը քնարանի սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կը լուսաւորուին եւ կրն ճամբորդներու համար տեղաւորուիլ։

Երկրորդ կարգի շոգենաւերն ալ սանդուղքով Թեւով ճամբորդներ կ'առնեն բայց տեղաւորուիլ չունին։

Կ. Պոլսէ Լիվըրբուլ Ա. կարգի գին է 15 անգլիրէ
» » Բ. » » 11

Կը խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց համար Ղալաթիոյ մեր գրասենեակը դիմել համար՝ իրենց ապրանքները տալ շոգենաւերուն ժամանելէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի նաւահանգիստները տանելու համար ապրանքներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. ՈՒԻԹՈԼ եւ Ընկ. Գործակալք Ուիթոլ խան, Պահչէ գաբու, Պոլիս ՃԷՅՄ ՄՕՍ Ընկ.

50—42 31 Ճէյմ Մօսս Ընկ., Լիվըրբուլ

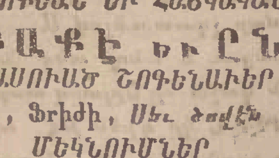

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԻԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ն. ՓԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Մարտ 10ին, Ֆրիձի, Սէւ Ծովէն

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

Մարտ 10ին, Ֆրիձի, Մուտանիա և Մարսիլիա

Ա. կարգ Փարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիոյ » 160 »
Բ. » Փարիզի » 150 »
» » Մարսիլիոյ » 120 »
Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիէպի ճամբով)։

Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփհանէ, քարափին վրայ։

15 50—49 Թ. ՌԸՊՕՒԼ

Արտօնատէր ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ